89 Octavò quæro, an Clericus qui dum laïcus esset, ex causa homicidii à judice laïco ad certum tempus in exilium damnatus, pulsusque fuerat cum eo, ut si exilium non servaret, incideret in pœnam triremium & durante tempore exilii prima tonsurâ initiatus, Ecclesiasticum beneficium adeptus, exilium deindè non servavit; & hac de causa novissimè inquisitus, jussuque sæcularis judicis in carcerem conjectus opponit exceptionem fori declinatoriam; sit remittendus ad judicem Ecclesiasticum, nec ne. Magna fuit opinionum varietas apud antiquos Doctores in eo articulo, an laïcus, qui post delictum commissum effectus est Clericus à sæculari judice coerceri & puniri possit: Sed hæc opinionum discordia ferè omnis cessavit autoritate Joan. Andr. hìc qui tradidit theoricam quam posteà Doctores ferè omnes secuti sunt, videlicet: Ut si Ordinem quis susceperit sine ulla fraude, id est, antequam fuerit conventus in foro sæculari, Clericatus eum eximat à quacumque jurisdictione judicis laïci tam quoad personam, quàm quoad bona. Quod primum membrum optimis nititur fundamentis, ut fusè ostensum est suprà in prima & tertia quæstione & extat in his terminis *cons.* 4. Oldradi ab omnibus approbatum. Sin autem Ordines susceperit posteà quam fuit conventus in curia sæculari & sic in fraudem judicis prævenientis, tunc Clericatus non eximat quoad processum & instantiam finiendam & realiter exequendam; sed tantummodò quoad personalem districtionem, ut sic laïcus præveniens remaneat Judex causæ, sed non personæ; nisi persona sit præventa, quia tunc Clericatus non impedit, quin Judex laïcus possit pro illo crimine Clericum distringere, & punire etiam pœnâ corporis afflictivâ. Ita in effectu distinguit hìc Joan. Andr. *num.* 19. *vers. Puto quod in civili.* Cujus distinctionem integrè reassumit Marian. Socin. *in cap. Proposuisti numer.* 52. *in fin. vers. Undè ex omnibus prædictis de foro compet.* pro ut hæc omnia nos fusè explicavimus suprà *in* 4. *quæst. à num.* 21. *usque ad num.* 77. Verùm si Clericatus assumptus fuerit ante maleficium commissum, nemo dubitat quin cognitio pertineat ad judicem Ecclesiasticum; constat enim apud omnes à sæculari potestate Clericos discuti & judicari non posse: idque constitutum esse tum ordinatione Divina, *cap. Si Imperator*, 96. *dist.* Concilium Tridentinum *cap.* 20. *sess.* 25. Tum canonicis sanctionibus, ut *cap.* 1. *&* 2. *& cap. Si diligenti de foro compet. cum simil.* tum etiam Imperialibus Constitutionibus, ut in Aut. *Statuimus*, *cap. De Episc. &*
90 *Cleric.* & in Authen. *Ut Clerici apud proprios Episcopos col.* 6. Quamobrem in casu dubii propositi cùm inspecto tempore sententiæ & delicto homicidii Clericatus fuerit assumptus & beneficium acquisitum post delictum; & nedum post præventam causam & personam, sed etiam post condemnationem executam, inspecto autem tempore transgressionis, Clericatus fuerit susceptus, beneficiumque receptum ante delictum: videndum est quòd tempus attendatur. Et certè videtur attendendum hoc tempus posterius exilii non observari. Qua in re habemus expressam decisionem Alberici in *l. Meminisse*, *ff. De offic. Proconsul. n.* 5. qui in casu converso proposita quæstione de Officiali Tolosano qui Clericum ad tempus relegaverat, reservata sibi pœna duplicationis, si ante tempus reverteretur; Eo interim laïco effecto ob viduam in uxorem ductam & ante tempus reverso respondet novum Judicem: id est, sæcularem vindicare debere quia agitur de novo facto & de nova conditione personæ. Quam opinionem Alberici non est cur improbare debeamus, tum quia magna est ejus autoritas, cùm in hac re non habeat contradictionem; tum quia illam in terminis nostris secutum est Nepolitanum consilium, teste Vincent. de Franch. *decis.* 209.

Nec obstat quòd pœna triremium sit imposita in priori sententia jam lata & executa quoad exilium; & sic exilio non 91
servato videatur posse cognoscere Judex prior, cùm ad Judicem pertineat suam sententiam legitimè latam tueri, lege 1. *ff. Ne vis fiat ei qui in possessione*: quâ ratione glossa in cap. *Quærenti de Officio Delegati* in verbo *ad integrum*, sentit Delegatum cujus jurisdictio est certis limitibus circumscripta: etiam post latam sententiam, si victus inquietat victorem inductum in possessionem: posse de injuria hujusmodi cognoscere; licèt enim, inquit, sit nova injuria: tamen sequela est præcedentis; & secundum Antonium de Butrio, prior Judex potest cognoscere tanquam de connexo: argumentum legis *Cuicumque*, §. *penultimo*, *ff. De institutione actuum.* Hoc inquam, non obstat; nam respondetur posse quidem tunc Delegatum compescere contradictores, sed non sumendo sibi ordinariam cognitionem quam soli Judici ordinario relinquere debet, ut ibidem glossa declarat & Doctores omnes post eam tradiderunt. At nos agimus de ordinaria cognitione quæ requiritur ad condemnandum Clericum ad triremes, ob non servatum exilium: quod exigit plenam & exactam sui Judicis cognitionem; ideòque novus Judex cognoscere debet: argumentum legis *Si mater*, §. 2. *ff. De exceptione rei judicatæ.* Respondetur secundò in casu glossæ, agi tantummodò de novo facto; sed in casu nostro agimus de novo facto & nova conditione personæ ut ibidem per Alberum; & ideò non est mirum, si ad posteriorem Judicem pertinet cognitio. Est igitur ab Ecclesiasticis respondendum pro Ecclesiastica Jurisdictione, quod etiam sæculares Judices jam deciderunt. Die 14. Novembris 1609. proposito supra scripto dubio in Sacra Congregatione Concilii: Patres unanimiter existimarunt hunc Clericum remittendum esse ad Judicem Ecclesiasticum; actum est etiam an exigenda esset ratio ab ejus Ordinatore, cur illum ordinaverit: ut potè ex homicidio irregularem; & sententia Judicis sæcularis actum in exilium: quod tempore Ordinationis adhuc durabat. Consultius tamen visum est priùs obtinere remissionem & posteà de actione Episcopi in Congregatione iterùm agere. Itaque Decretum in hac forma editum est: Sacra Congregatio Cardinalium Concilii Tridentini Interpretum, re diligenter perpensâ, censuit hunc Clericum ante transgressionem exilii promotum; Ecclesiasticumque Beneficium adeptum, remittendum esse ad Judicem Ecclesiasticum.

Ulteriùs posset dubitari, an Judex Ecclesiasticus, secutâ remissione teneatur stare sententiæ contra hunc Clericum latæ 92
in foro sæculari, dum ipse laïcus esset; & cogere eum ad servandum tempus exilii; ac etiam punire ob exilii transgressionem, pœnâ triremium. In qua quæstione Velasc. *tomo* 1. *consult. Regni Portugal. consultat.* 44. sentiit non teneri stare; sed denuò cognoscere debere. Contrarium tradidit Bartolus in lege *cùm quædam*, *ff. de jurisdictione omnium Judicum*; & Stephanus Aufrerius in præallegato tractatu *de potestate sæculari super personas Ecclesiasticas*, *regulâ* 1. *fallentia* 11. *num.* 30. sed quia hoc est extra dubium: poterit Episcopo cui facta est remissio, relinqui deliberandum.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

Lucius III. Spal. Archiepiscopo.

CAPUT II.

SUper eo, quòd tua fraternitas de bigamis requisivit: Respondemus quòd ordinatores eorum potestate & officio ordinandi & ordinati, si ad sacros ordines fuerint promoti, eis ideò sunt privandi, quia in bigamis contra Apostolum dispensare non licet, ut debeant ad sacros ordines promoveri, vel in eis, si promoti fuerint, remanere. In ordinatore autem potest dispensatio adhiberi, ut ordinandi potestate & officio non privetur.

SUMMARIUM.

1 *Bigamus quamvis ordinari non debeat, tamen si secùs fiat, caracterem recipit.*
2 *Episcopus ordinans bigamum quas pœnas incurrat, & num.* 44.
3 *Suspensus ab ordinum executione est capax pœnâ depositionis ab ordine.*
4 *Bigamus quâ ratione sit irregularis, & num.* 10.
5 *Dispensatur faciliùs cum ordinante bigamum, quàm cum ordinatio.*
6 *Culpa deletur per pœnitentiam, irregularitas secùs, & numer.* 9.
7 *Dispensare non potest Episcopus cum bigamo in sacris Ordinibus.*
8 *Episcopi non dispensant contra Apostolum.*
9 *Criminosus post peractam pœnitentiam incipit esse, quod non erat.*
10 *Bigamus ordinari prohibetur non propter culpam sed propter Sacramenti defectum.*
11 *Papa dispensare potest cum bigamo ad omnes sacros ordines.*
12 *Papa quamvis in articulis fidei dispensare non possit, in aliis tamen potest, ut in juramento, & voto.*
13 *Bigamiæ non est adjuncta irregularitas jure naturali, sed positivo.*
14 *Papa dispensat in omni constitutione Ecclesiæ.*
15 *Papa an, & quando dispensare possit contra Apostolum.*
16 *Papa est major Apostolo administratione.*
17. *Nec Pauli, nec Petri Constitutionibus adstringitur, sed Dei.*
18 *Papa non dispensat cum bigamo de potestate ordinaria, sed absoluta.*
Papam non decet semper uti plenitudine potestatis: ibidem.
19 *Dispensare an possit Episcopus autoritate ordinaria cum sibi subdito vero bigamo ad primam tonsuram, & beneficia simplicia & num. seqq. usque in finem.*
20 *Quòd si dispenset, & tonsuram, ac beneficium conferat quas pœnas collator, & collatarius incurrant, & num.* 44. *& seqq.*
21 *Pro sententia affirmativa referuntur autoritates Theologorum.*
Et Canonistarum n. 28.
22 *Afferuntur fundamenta pro eadem sententia affirmativa.*
23 *Intellectus cap.* Lector. 34. dist. *& num.* 32. *vers. Ad primum igitur.*
24 *Episcopus dispensat cum illegitimo.*
25 *Item cum Diacono, qui Matrimonium contraxerat.*
26 *Item cum Monialibus, & Monachis, qui nubendo bigamiam contraxerunt.*
27 *Apostoli prohibitio super bigamia, de quibus ordinibus intelligatur.*
29 *Referuntur Autores pro sententia negativa.*
30 *Theologorum, & Canonistarum conciliatio.*
31 *Bigami omni privilegio Clericali nudati sunt, & sub anathemate prohibentur tonsuram, vel habitum Clericalem deferre.*
32 *Episcopus an possit ex necessaria causa contra generale Concilium dispensare, & num.* 40.
33 *Inferior à Papa non dispensat contra præceptum Apostoli.*
34 *Papa potest jure ordinario super bigamia dispensare.*
Episcopus non dispensat contra Canonem etiam non Conciliarem statuentem per verbum, non potest, ibid. vers. Adsunt etiam.
35 *Dispensatio contra Concilium censetur prohibita, eo ipso quòd non reperitur concessa.*
36 *Dispensatur faciliùs in delictis quæ pœnitentiâ tolluntur, quam in defectibus, qui durant etiam post Baptismum.*
37 *Episcopus cur dispenset cum illegitimo, & non cum bigamo.*
38 *Bigamiæ irregularitas cur inducta.*
39 *Ordines omnes sunt unum Sacramentum.*
40 *Episcopus quo casu possit super bigamia dispensare.*
Dispensatio nulla concedi debet sine justa causa, ibidem vers. Cæterum.
41 *Clerici conjugati non sunt adhibendi in ministeriis Ordinum, nisi cùm deficiunt Clerici cælibes.*
Bigami, etiamsi cælibes deficiant, prohibentur suffici ab Episcopo in minorum ordinum ministeriis ibid.
42 *Episcopus an possit cum bigamo dispensare ad beneficia simplicia.*
Laïcus non est capax beneficii Ecclesiastici, ibidem.
43 *Bigamus ordinatus ab Episcopo ad primam tonsuram non habet ordinis executionem, nec est capax beneficii.*
44 *Pœna suspensionis inflicta Episcopo bigamum ordinanti, an sit latæ sententiæ, vel ferendæ.*
45 *Ignorantia juris valdè dubii, & intricati, an excuset Episcopum à pœna.*
46 *Opinionum diversitas in aliquo articulo excusat à contemptu & à pœna.*

1 SUper eo. Cum bigamo, qui ordinatus est ad sacros, non dispensatur, & ordinator privabitur potestate ordinandi, nisi cum eo fuerit dispensatum. Hoc dicit. Primò recitat consultationem. Secundò dat responsionem, ibi, *respondemus.* Vel divide in quatuor partes, ut per Cardin. & Joan. de Anan.

Nota primò bigamum, quamvis ordinari non debeat, tamen si secùs fiat, caracterem recipere, ut clarè probat hæc littera, ibi, *sunt privandi*; nec non ibi, *remanere*: nam quomodo privari, & remanere possent, si Ordines non recepissent? Idipsum patet in *c. Quicumque pœnitens*, *quicumque bigamus* 50. *dist.* ibi, *in hoc quo invenitur ordine perpetuâ stabilitate permaneat*, & tenet hìc glossa magna *in fin.* Innocent. *n.* 1. *in ver. Dispensare*, Butr. *num.* 3. *&* 7. Anchar. *num.* 2. & cæteri omnes, Sanctus Thomas in 4. *dist.* 27. *q. art.* 3. Silvest. *in ver* Bigami *num.* 7. Rota *decis.* 1. *de bigamum in novis*, *& decis.* 50. *num.* 3. & pleniùs *decis.* 50. *n.* 6. *par.* 5. *recent.* & coram Greg. XV. *decis.* 516. *n.* 8. & sæ-

SUMMARIUM.

1 SUbdiaconus, qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non sit.
2 Bigamiæ quot sint species.
3 Bigamia vera quæ sit.
4 Bigamus undè dictus.
5 Bigamia interpretativa quæ dicatur, & numer. 12. & seqq.
Et quæ similitudinaria.
6 Bigamiæ irregularitatem an incurrat Clericus in sacris, vel professus contrahens cum unica, & virgine, ibid. & num. seqq.
7 Similitudo, & effectus facit, ut quis dicatur de numero eorum, de quorum numero non est.
8 Bigamiæ pœnam non incurrit Subdiaconus contrahens cum vidua, nisi illa sit corrupta.
9 Intellectus cap. 1. Qui Cler. vel voven.
10 Dispensare potest Episcopus cum Clerico in sacris, qui de facto contraxit cum unica, & virgine.
11 Votum solemnizatur per susceptionem Subdiaconatûs.
12 Bigamia vera an incurratur ex Matrimonio cum vidua legitimè contracto, & consummato, & num. seqq.
13 Bigamia cur inducat irregularitatem.
15 Dispensare non potest Episcopus, sed solus Papa cum Subdiacono, qui de facto contraxit cum vidua.
16 Et an hoc procedat tam in officio, quam in beneficio.
17 Et quid si contraxerit ignoranter
18 Bigamia etiam interpretativa per solemnem professionem non aboletur.
19 Opinio quandoque magis attenditur, quàm veritas.
20 Clericus qui cum vidua de facto Matrimonium contraxit & eam cognovit, an privilegio Clericali gaudere debeat & n. seqq. usque ad n. 29.
Quid in Clerico minorum ordinum, n. 21.
Et quid in constituto in sacris, n. 28.
21 Intellectus cap. unic. de bigam. lib. 6. & num. seqq. usque ad num. 29.
22 Bigamia interpretativa est in duplici differentia.
23 Bigami ex Matrimonio validè contracto & consummato cum vidua, vel corrupta omni privilegio clericali nudati sunt, & sub pœna anathematis interdicti habitum, & tonsuram clericalem deferre.
24 Bigami, & viduarum mariti per omnia æquiparantur.
25 Voluntas non habetur pro facto, quando actus non tenet ex impedimento juris.
26 Bigamiam contrahens ex eo quod reddat debitum uxori adulteræ, Clericale privilegium non perdit.
27 Nec qui contraxit plura Matrimonia de facto.
29 Subdiaconus à Summo Pontifice dispensatus ad Matrimonium contrahendum, qui postèà cum vidua contraxit & consummavit, an fori privilegio gaudeat, & numer. seqq. usque in fin.
30 Ordo sacer non opponitur Matrimoni essentialiter.
31 Dispensare potest Ecclesia super voto continentiæ solemnizato per susceptionem sacri ordinis.
32 Græci legem continentiæ non susceperunt & num. 37.
33 Subdiaconis licuit habere uxores usque ad tempora Gregorii I. nec anteà Subdiaconatûs ordo inter sacros computabatur.
34 Subdiaconus gaudet privilegio fori, etiamsi habitum, & tonsuram non deferat.
35 Milites Calatravæ, & Alcantaræ licèt uxorati gaudent fori privilegio.
36 Fori privilegium concessum est Clericis propter characterem animæ indelebiliter impressum.
37 Consuetudo Anglorum, qua Clerici coniugati etiam in sacris constituti conveniuntur coram judice sæculari improbatur
38 Regularis, qui ex dispensatione Apostolica Matrimonium contraxit, est persona Ecclesiastica, & gaudet fori privilegio.
39 Bigami omni privilegio Clericali nudati sunt, si sint in minoribus tantùm ordinibus constituti; Secus si in sacris.
40 Bigamiæ irregularitatem an incurrat Clericus minorum ordinum, vel laicus contrahens invalidè Matrimonium cum vidua, vel corrupta, num. seqq. usque in fin.
41 Voluntas in maleficiciis spectatur, non exitus.
42 Ratio generalis expressa in lege ampliat dispositionem specialem etiam in pœnalibus, & exorbitantibus à jure communi.
43 Et quæ sunt ejusdem rationis includuntur sub dispositione ex significatione tanquam expressa proprie, non tacitè, & num. 44.
44 Bigamiæ pœnam incurrit Clericus minorum ordinum, vel laicus, qui secundam uxorem accepit de facto propter quodcunque impedimentum dirimens.
45 Bigamiæ pœnam inducit Matrimonium invalidè contractum in omnibus casibus in quibus contractum validè inducere bigamiam

1 NUper à nobis. Subdiaconus qui cum vidua contraxit, & eam cognovit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non sit. Hoc dicit, & primò ponit quæstionem. Secundò solutionem ibi, *profectò*.

2 Ad intelligentiam textûs præmitto tres esse species bigamiæ. Alia enim est vera, alia interpretativa, alia similitudinaria, ut notat Specul. *in tit. de dispensat.* §. *juxta num.* 6. Cujus divisionem Navarr. *in Manual. c.* 27. *n.* 195. & postèà Moderni ferè omnes secuti sunt. Licèt duo tantùm membra, videlicet bigamiam veram & interpretativam constituat gloss. in c. *Super eo in ver. in bigamis* & ibi etiam Butr. *num.* 6. *supra eod.* Host. *in Summa eod. tit.* §. *Quot sunt species*, Joan. Andr. in gloss. ordin. *in cap. unico in ver. Bigamos eod. tit. lib.* 6. Rota *decis.* 447. *alias* 1. *de bigam. in novis.* & alii complures apud Joan. Montaigne *de bigam. q.* 4. *inter tract. communes tom.* 14. *pag.* 108. qui bimembrem glossæ divisionem amplectitur, uti veriorem & magis communem & pluribus conatur probare tertiam speciem similitudinariæ esse supervacuam.

3 Bigamia vera est, cùm quis diversis temporibus successivè habuit & cognovit duas legitimas uxores etiam priùs non corruptas, quamvis utramque vel alteram habuerit ante Baptismum. Jura sunt clara *in c. Acutius & in c. Deindè* 26. *dist.*

4 & in hoc conveniunt omnes: nam strictè & propriè & juxta allusionem vocabuli dicitur bigamus, id est, binæ uxoris maritus, sicut monogamus, qui habuit unam tantùm, cap. *Unius* 26. *dist.* Et sic dicimus trigamum & octogamum, cap.

5 *Aperiant* 31. *q.* 1. ut declarat Joan. Andr. *in d. c. Super eo* n. 8. Bigamia interpretativa est illius, qui fingitur, seu interpretatur duas uxores habuisse, veluti cùm contrahit cum unica & vidua priùs cognita vel cum corrupta ab alio & eam cognoscit, c. *Maritum* 33. *dist. c. si quis viduam* 34. *dist. c. De bigamis, &c. Debitum supra eodem*, etiam si crediderit eam virginem, c. *Nemo* 32. *q.* 5. secundum Joan. Andr. *loco citato*, Host. *in Summa hoc tit. quæst* 7. Dec. *in tract. crim. par.* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 135. *in fin.* quamvis enim talis juxta propriam verbi significationem non sit verè bigamus; tamen quia per carnalem copulam vir & uxor efficiuntur una caro & eadem persona reputantur, c. *Martinus de cognat. spirit. c. Scisciitatur & cap. si quis ex uno* 30. *q.* 4. ex eo, quòd mulier carnem suam divisit in plures, censetur & vir hoc fecisse, ideòque interpretativè bigamus reputatur, cap. *Quisquis* 84. *dist. cap. si quis viduam, il. secundo* 34. *dist.* & in Auth. *de Sanctiss. Episc.* §. *Clericos autem collat.* 9. Et ita sentit glossa præalleg. in dicto capite *Super eo in ver. In bigamis supra eodem*, dicens veram bigamiam contrahit uno tantùm casu, videlicet cùm quis successivè habuit uxores duas, reliquos verò dicit interpretativè bigamos reputari, quantùm ad legem promotionis & inter hos recenset contrahentes cum vidua vel corrupta. Et cum illa glossa transeunt ibi Joan. And. Butr. & communiter Doctores; Joan. Montaigne & Navar. *locis cit.* Licèt Rota in præalleg. *decis.* 1. *de bigam. in novis.* dicat maritum viduæ vel corruptæ esse verè bigamum; & hæc opinio videtur de jure verior, ut plenè dicam infrà in 2. notab. Similiter dicitur bigamus interpretativè, qui contraxit cum duabus de facto, aut cum una de jure, cum alia de facto simul, aut diversis temporibus & ambas carnaliter cognovit. Item qui de facto contraxit & consummavit cum vidua vel corrupta, ut in cap. *Nuper supra eodem*. Rursùs dicitur interpretativè bigamus, qui contraxit cum virgine, eique debitum reddidit post adulterium ab ea commissum, *cap. si cujus* 34. *dist.* & dicam infrà *n.* 14. Licèt reddiderit ad præceptum Ecclesiæ secundum communem opinionem, de qua testatur Aufrer. ad Capell. Tholos. *decis.* 234. etiamsi ignoranter id fecerit, ut in dicto capite *Si cujus*, tenet gloss. Hugo, Lauren. Raim. & Host. in *Summa hujus tit.* §. *Item pone*, quos sequitur Joan. Andr. in dicto capite *Super eo n.* 8. quia non agitur hic de vitio ordinandi, sed de defectu Sacramenti, quem etiam ignorans potest pati. Undè ut festivè dicebat Host. in præalleg. Decretali, *Super eo*, cum testante Ovidio, *Casta sit, quam nemo rogavit*; non est sine periculo promovere conjugatum & 6
remittit ad Summam *eod. tit.* §. 1. 2. & 3. Bigamia similitudinaria dicitur, cùm quis sacro ordine insignitus vel solemniter professus cum unica & virgine Matrimonium contrahit de facto: & eam cognoscit, ad quod allegatur textus in *cap. Quotquot* 27. *quæst.* 1. In hac tamen tertia specie Doctores non conveniunt: nam quidam putant tales incurrere irregularitatem bigamiæ, licèt bigami non sint, quia textus præallegatus dicit: Quotquot virginitatem pollicitam prævaricati sunt professione contemptâ, inter bigamos, id est, inter eos, qui ad secundas nuptias transierunt, haberi debebunt, ubi gloss.
7 2. ex eo textu colligit propter similitudinem & effectum quem dici de numero eorum, de quorum numero non est, *cap. ult.* 27. *dist.* & ex illa glossa videntur Doctores sumpsisse denominationem similitudinariæ: cùm enim per sacri ordinis susceptionem vel votum solemne religionis quis contraxerit spirituale conjugium cum Christo, postèà contrahendo carnale Matrimonium, licèt de facto, propter affectum contrahendi cum opere subsecuto censetur quodammodo divisus; & ideò pœnam bigamiæ incurrit ad similitudinem bigami. Quam rationem assignat Archid. ibi *in ver. Bigamos*, quia inquit primò Deo & postèà homini nubunt & hanc partem amplectuntur Specul. *loco citato*, S. Antonius in 3. *par. tit.* 21. *cap.* 1. Angel. in *ver. Bigamia* §. 9. Navarr. d. cap. 27. *n.* 195. Covarr. in Clem. *Si Furiosus par.* 1. §. 2. *vers. Tertiò de homic.* & communiter recentiores. Quibus etiam adjungi potest auctoritas glossæ in dicto capite *Super eo in ver. In bigamis supra eodem* & sequacium, qui hanc tertiam speciem similitudinariæ tribuunt bigamiæ interpretativæ. Alii dicunt voto solemni adstrictos de facto contrahentes cum unica & virgine esse irregulares, non ex ulla specie bigamiæ, sed propter præsumptionem incontinentiæ & ad majorem sacri ordinis reverentiam. Quorum opinio fundatur in capite 1. *qui Cleric. vel voven.* ubi Episcopus peractâ pœnitentiâ dispensat cum Diacono, qui de facto Matrimonium contraxit, nec ulla mentio de bigamia, & *in cap.* 2. *eod. tit.* ubi similiter Episcopus dispensat cum Subdiacono, qui de facto uxorem accepit, ut ad superiores ordines promoveatur si ad religionem transire voluerit: & in hanc partem propendit Silvest. in *ver. Bigamia in princip.* qui sic videtur conciliare dissidentes opiniones. Alii demùm affirmant tales nulla ratione esse irregulares, sed solùm suspensos tanquam notorié criminosos. Ita Host. in capite *Sane, il secundo n.* 2. *in ver. ex indulgentia infrà de Cler. conjug.* cui consentiunt ibi Imol. & Abb. ambo *n.* 2. & Covarr. in d. Clem. *Si Furiosus par.* 1. §. 2. *n.* 2. *vers. Secundò.* Quibus
8 etiam adscribi possunt Abb. Antiq. *hic in princ.* Host. itidem *in princ. in ver. Viduam*, Joan. Andr. *num.* 1. *in eod. ver.* Butr. *num.* 8. & Card. *in princ.* dum tenent Subdiaconum, qui de facto contraxit cum vidua, non incurrere pœnam bigamiæ, nisi illa sit corrupta, supplentes verbum, *viduam*, (scilicet & corruptam, ne sit contra cap. *Sane, il. secundo de Cleric. conjug.* hi enim procul dubio sentiunt contrahentem cum virgine in hanc pœnam non incidere. Pro qua opinione facit, quia irregularitas non incurritur nisi in casibus in jure expressis, ut notat Joan. Andr. *in addit. Specul. in tit. de legat.* §. *Juxta, vers. & generaliter* & Marian. Socin. *in cap. Ad audientiam n.* 1. *de homic.* Item facit textus in dicto capite 1. *qui Cleric.*
9 *vel voven.* qui loquitur promiscuè de dispensatione cum Diacono, qui aliam Diaconum vulneravit & de facto uxorem accepit. Sed respectu vulneris dispensatio non potest verificari in irregularitate, cùm ibi nulla fiat mentio de mutilatione. Ergò nec respectu Matrimonii contracti, ne difformis sit determinatio, arg. *leg. Jam hoc jure*, §. *Sed si* & ibi Bart. *ff. De vulg. & pupill. & l. fin. C. de sentent. & interloc. omn. judic. cum simil.* Nec est incongruum, ut dispensationis verbum referatur ad suspensos, ut clarè probatur in decreto Concilii Tridentini cap. 6. *sess.* 24. *in princ.* ubi Episcopi dicuntur posse dispensare tam in irregularitatibus, quàm in suspensionibus ex delicto occulto provenientibus. Non obstat dict. cap. *Quotquot* 27. *q.* 1. quia ibi nulla fit mentio de virgine & de contrahentibus cum corrupta, ut sic concordet cum hac decretali, intelligunt illum textum Archid. & Summa Pisan. ut
10 refert Silvest. *loco citato*. Hæc autem controversia videtur ferè inutilis: nam si casus sit publicus, cùm Doctores conveniant in duobus, videlicet ut tales ministrare & promoveri non possint nisi dispensativè; atque ut Episcopus possit cum eis dispensare, cùm hæc sint expressa in præcitatis juribus & post Inn. & Host. tenet Abb. in capite *ex litterarum n.* 5. *qui Cleric. vel voven.* & Silvest. *in ver. Bigamia in* 7. *quæst. vers. Si verò existens in sacris*, parùm refert, an sint per similitudinem bigami, an verò irregulares, aut suspensi. Quod si casus sit occultus, succedit dispositio Concilii Tridentini in præalleg. *cap.* 6. *sess.* 24. Quibus præmissis.

Nota primò ibi, *de jure non potuit*, votum solemnizari
11 per susceptionem Subdiaconatûs quoad hoc, ut dirimat Matrimonium post contractum, concordat c. *Presbiterum* 28. *dist. cap. Amultis*, §. *Verum supra de ætat. & qualit. infrà de Cler. conjug. per tot. cap.* 1. *qui Cler. vel voven. & c. unic. de voto lib.* 6.

12 Secundò nota ibi, *profectò bigamus non existit*, ex Matrimonio validè contracto & consummato cum vidua veram bigamiam insurgere, ut hic probatur apertè: nam textus decidit eum, qui de facto contraxit cum vidua, bigamum non existere, scilicet vere, ut exponit glossa in figuratione casus & probat illud adverbium, *profectò*; sed tantummodò pœnam bigamiæ incurrere & sic fieri bigamum interpretativè, ut omnes intelligunt hanc litteram & redditur ratio cur sic contrahens non sit verè bigamus, quia scilicet non potest in veritate dici maritus viduæ, cùm inter ipsum & illam non fuerit vinculum maritale contractum. Ergò à contrario sensu si Matrimonium inter eos fuisset validum, sic contrahens fuisset verè bigamus quod argumentum est fortissimum in jure, *l.* 1. §. *Ejus rei, ff. De offic. ejus qui mand. est jurisd.* & semper est verum, quandò ponitur causativè, sicut ponitur hic ut notat Joan. Andr. in cap. *Publicato num.* 18. *supra de elect.* & ita hic est textus clarus pro opinione Dominorum de Rota in *præcit. decis.* 1. *in princ. de bigam. in novis*, ubi firmant veram bigamiam incurri, non autem interpretativam ex Matrimonio validè contracto cum vidua. Et ponderandum est decisionem illam esse magistralem & materiam fuisse discussam ibi de mandato Sanctissimi & secundum illam decisionem Sanctitatem suam dispensasse & consentit Petrus de Anchar. in *cons.* 124. 13
circa bigamos num. 2. Præterea ut docet Sanctus Thomas in 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 1. *quæst.* 1.... *Bigamia irregularitatem inducit, quia habens aliis ministrare Sacramenta, ut habent Sacramentum ordinis, nullum debet in Sacramentis defectum pati: defectus autem in Sacramento est, quandò Sacramenti significatio integra non inventur. Sacramentum autem Matrimonii significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ est unius ad unam, undè ad perfectam significationem Sacramenti pertinet, ut vir sit tantùm unius vir & uxor tantùm unius uxor; & consequenter bigamia quæ hoc tollit, irregularitatem inducit.* Hæc ex illo & sequitur Silvest. *in ver. Bigamia in princ.* Sed in Matrimonio validè contracto cum vidua deest significatio Sacramenti, quia vidua non est unius uxor & sic non repræsentat conjunctionem Christi cum Ecclesia, quæ est unius ad unam. Ergò sic contrahens veram bigamiam incurrit, cum essentia & veritas bigamiæ in defectu Sacramenti consistat & hoc innuit textus hic, dùm dicit contrahentem cum vidua de facto verè bigamum non existere, quia non patitur defectum Sacramenti, sed interpretativè tantùm, propter affectum intentionis cum opere subsecuto; per hoc clarè insinuans eum fore bigamum in veritate propter Sacramenti defectum si Matrimonium esset validum. Nec refragatur quòd 14
cognoscens uxorem potest adulterium ab ea commissum punire defectum Sacramenti, cùm illa diviserit carnem suam in plures; & tamen non sit verè bigamus, sed interpretativè tantùm, ut dixi supra *num.* 5. *vers. Rursùs*, quandòquidem hoc verum est nunc, non autem tempore primæ desponsationis cum unica & virgine vel consummati Matrimonii, quod est respiciendum, *cap. Qualis* 30. *quæst.* 5. Capell. Tholos. *dict. dec.* 234. *circa med. ver. Nec obstat quod ista dimiserit* & facit quod notat Abb. in capite *Debitum in ultima glossa supra eodem.* Ad hæc ponderandum est, textum in præsenti ponere eamdem decisionem, quam ponit *cap. Nuper supra eodem*, in casu tamen diverso, quia hic agitur de Subdiacono, qui de facto contraxit cum vidua; ibi verò de Clerico in sacris, qui mortua uxore de facto contraxit cum secunda & utrobique decidit hos non esse bigamos in veritate, sed tanquam bigamos esse reputandos, non propter Sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Sed in casu *d. cap. Nuper*, si secundum Matrimonium fuisset validum, absque dubio maritus verè fuisset bigamus propter defectum Sacramenti. Ergò idem dicendum in terminis hujus cap. Cùm utrobique ratio decisionis fundetur in nullitate Matrimonii Quibus etiam addi potest quod Siricius Papa in cap. *Quisquis* 84. *dist.* volens denudare bigamos omni privilegio Clericali, primo loco commemorat viduarum maritos, deindè qui ad secundas nuptias transierunt, ibi, *viduam vel secundam uxorem duxerit.* Incongruè autem maritum viduæ prætulisset bigamo vero, si ille non esset nisi interpretativè bigamus, arg. *cap.* 1. *infrà de majorit. & obed. cum simil.* Neque huic optioni adversatur allusio vocabuli, de qua supra *num.* 4. Quoniam maritus viduæ congruè dici potest binæ uxoris maritus, scilicet illius, quæ fuit bina uxor, id est, duorum & hæc videtur veritas, sed nihilominùs in contrarium stat communis Doctorum sententia, ut dixi supra in evidentialibus *num.* 5. Licèt respectu effectûs nulla sit dissonantia, quia verè bigami & viduarum mariti per omnia æquiparantur, ut cap. *De bigamis supra eod.*

Tertiò nota ibi, *dispensare non licet*: super bigamia inter- 15
pretativa, quam incurrit Subdiaconus de facto contrahens cum vidua, non esse licitum dispensare & doctrinam Apostoli 1. ad Timoth. *cap.* 3. *de bigamis non ordinan.* comprehendere hanc quoque speciem bigamiæ interpretativæ; Doctores tamen intelligunt hoc verum esse in dispensatione Episcopi, non autem Papæ, qui dispensat in omni irregularitate, c. *Nisi cùm pridem*, §. *Propter conscientiam supra de renunc.* Ita Abb. Antiq. in princ. *in ver. Non licet*, Joan. Andr. *num.* 4. & Butr. *n.* 8. *in* 2. *opposit.* qui omnes referunt Petrum de Samp-

ad illos etiam sine dispensatione ab Episcopis possunt admitti: nam respondetur prohibitioni Apostoli ex Concilio Nicæno additum fuisse, ne omninò in Clero tales admitterentur, ut expresè habetur in *cap. Cognoscamus eadem distinct.* 34. ibi: *Cognoscamus non solùm de Episcopo, & Presbitero Apostolum statuisse, sed etiam Patres in Concilii Nicæni tractatu addidisse, neque Clericum quemquam debere esse qui secunda conjugio fortitus sit.* Adsunt etiam alii Canones Conciliares idem prohibentes, ut habetur in *cap. Si cujus dicta distinct.* 34. ubi ponitur verbum, *non potest*, quo prohibetur inferiori dispensatio, etiamsi non esset Conciliaris. Idem etiam habetur in *cap. seqq.*

Ex quibus patet ex *dict. cap. Lector*, non probari efficaciter relaxatam esse potestatem Episcopis dispensandi cum bigamis usque ad Subdiaconatum. Præterea esto Papa Martinus id concessisset, tamen posteà id prohibitum legitur hic in *cap. Nuper, & cap. fin. infrà eod.* & clarius ex decreto textus nostri, de quo in *dict. cap.* 1. *de Bigam. in* 6. quo bigamis sub excommunicationis pœna prohibetur, ne habitum Clericalem deferant, spolianturque omni privilegio Clericali, & tanquam merè laici decernuntur judicibus sæcularibus subesse.

Quibus stantibus quomodo poterit Episcopus laïcos bigamos inter Clericos assumere, arg. *cap. Quemadmodum de jurejur.* gloss. in *cap. Cum omnibus* 81. *dist.* cùm id facere non possit, nisi simul eisdem contradictum concilliare statutum concedat, ut vestibus Clericalibus utantur, & privilegiis Clericorum gaudeant.

Ex quibus tollitur responsio, quam Silvest. Soto, & alii dant
35 ad d. *c.* 1. Conciliare, videlicet quòd Episcopus poterit dispensare, cum dispensatio *d. cap. Non prohibeatur*; nam eo ipso, quòd dispensatio non conceditur, censetur prohibita d. extravag. *unico de relig. domib.* Eorum autem responsio fortè procederet, si aliis Canonibus reperiretur in genere concessum, ut posset contra *d. cap.* 1. dispensari, Felin. in *cap. Nonnulli num.* 3. *de reser.* Covarr. in *c. Alma Mater par.* 1. §. 7. *nu.* 8. *de sent. excomm. in* 6.

Tollitur item ex prædictis ratio Paludani & Gratiani ubi suprà & Turrecrem. in dicto capite *Lector num.* 8. atque aliorum putantium Martinum relaxasse bigamis impedimentum irregularitatis usque ad Subdiaconatum exclusivè absolutè & quoad Subdiaconum cum licentia Episcopi, subsistente necessitate: nam etiamsi Martinus id fecisset, tamen ejus concessio virtualiter, imò per tam Concilium Lugdunense dicto c. 1. fuisset sublata cum prohibitione pœnali, de qua in eodem cap. quàm per hanc decretalem, *cap. Nuper & cap. fin. infra eod.*

Aliæ item rationes, quibus innititur contraria sententia, non subsistunt, arguunt enim: Sicut Episcopis licèt in aliis irregularitatibus ab eodem Apostolo inductus dispensare, ut patet de adulteriis & de aliis inferioribus delictis in *cap. si Clerici*, §. *de adulteriis, de judic.* ita etiam debet idem ipsis licere in hac, quæ sine delicto est; sed ad hoc respondent Doctores & in specie Joan. Montaigne, *ubi suprà nu.* 18. & 19. Ideò in dictis delictis Episcopos dispensare, quia in illis dispensationem jura concesserunt. Secùs in hoc defectu, in quo tale quid concessum non legitur, imò potius expresè prohibitum hic in
36 *cap. Nuper & cap. fin. infra eodem.* Et quia faciliùs in delictis dispensatur, quæ pœnitentia delentur, quàm in defectibus, qui nec pœnitentia, nec baptismo tolluntur; sed & posteà duran, *cap. Acutius & cap. seqq.* 26. *dist. cum simil. DD. in d.* §. *De adulter.*

Ad aliud simile, quod secundo loco adducunt ex capite 1.
37 *de fil. Presbit. in* 6. respondetur eodem modo quo suprà & adducitur etiam ratio diversitatis: nam ideò filius illegitimis prohibetur, ne inter Clericos assumantur, quia timetur ne sint imitatores paternæ incontinentiæ, & ita eorum irregularitas reducitur ad materiam irregularitatis procedentis à præsumpto incontinentiæ delicto, quæ præsumptio potest cessare
38 ex laudabilis eorumdem vitæ instituto. Secùs est in bigamia quæ est inducta ob defectum illum, quia propter carnis divisionem nunquam potest repræsentare unitatem Christi cum Ecclesia sibi copulata, *cap. Debitum infrà eod. cum concordant.*

Et eodem modo respondetur ad tertium argumentum desumptum ex *cap.* 1. *Qui Cleric. vel voventes*: ibi enim non agitur de irregularitate ex defectu, sed ex delicto illius Diaconi, qui de facto contraxit Matrimonium. Et ideò glos. ibi in *ver. Dispensativè.* Opponens *d. cap. Imper. infrà eod.* solvit contrarium, quia ibi agebatur de illo qui in sæculari habitu unam habuit de jure uxorem & in sacro contraxit cum alia & ideò cum illo tanquam cum bigamo non potest dispensari per Episcopum. Constituit ergò gloss. manifestam differentiam quoad facultatem dispensandi inter bigamum & eum qui in sacris cum una tantùm de facto Matrimonium contraxit.

Ad quartum argumentum, quod desumebatur ex *cap. Virginem, cap. Si quis sacro, il. secundo & cap. Si qua Virgo* 27. *quæstione* 1. respondetur posit gloss. in dicto capite *Virginem*, ibi agi de absolutione ab excommunicatione, non autem de dispensatione irregularitatis, ut notat Præpos. in dicto capite. *Lector.* & gloss. in dicto capite *Virginem.*

Ratio item differentiæ quam adducit Soto, *ubi suprà*, videlicet quòd Episcopus dispensat cum bigamo in minoribus & non in Ordinibus sacris propter votum solemne, quod ex est annexum, nihil concludit. Undè Divus Thomas in 4. *dist.* 27. *q. ultim. in fin.* dum ait Pontificem totaliter Episcopos verò quoad minores Ordines tantùm posse dispensare nullam hujus differentiæ rationem assignat, pro ut nec assignare poterat, cùm defectus Sacramenti prædictæ significationis unitatis carnis æquè militet in omnibus Ordinibus, qui non plura; sed unum tantùm sunt Sacramentum, ex eodem Soto 39
dist. 24. *quæst.* 1. *art.* 3. *col. penultimo* ibi: *Omnes Ordines, non plura; sed unum tantùm sunt Sacramentum*; & satis colligitur ex Concilio Tridentino, *sess.* 83. *cap.* 2. & 3. *juncto Canone* 2. *de Sacramento Ordinis.* Ex quibus patet omnes gradus hujus Sacramenti Ordinis, sive sint majores sive minores debere dictam unitatem carnis repræsentare. Nec tamen hoc negamus quin sit major ratio dispensandi cum bigamis ad minores quàm ad majores; sed hoc solùm altruimus dictum defectum divisionis carnis pariformiter adversari omnibus hujus Sacramenti Ordinis partibus, cùm ex omnibus unum & non plura resultet Sacramentum.

Ad rationem quam hic refert Hostiensis, quòd divisio carnis parum sit evitanda quoad conslitutos in minoribus Ordinibus, qui nec sunt Rectores nec Ministri Sacramenti; nec habent Officium prædicandi: respondetur per hanc rationem tolli illud incommodum quod patiuntur bigami, quod tam liberè aliis possint continentiam persuadere; sed non tollitur aliud incommodum quod est principale, videlicet defectus repræsentationis unitatis carnis. Undè, cessante uno impedimento remanet aliud, §. *Affinitatis, institutione de nuptiis* & ad caput *Quicumque, distinctione* 50. respondetur imò ex dicto capite, inferri dispensationem cum bigamis Pontifici reservatam, dum ipse quoad præterita relaxat eamdem; & hoc limitatur citra ascensum. Ex quibus videtur concludendum Canonistarum sententiam veriorem esse.

Distinctio autem Gomesii videtur tunc demùm admitti 40
posse, quandò causa cum talibus dispensandi esset necessaria & concerneret utilitatem Ecclesiæ, ut puta; quia non adessent alii Clerici qui possent Ecclesiæ deservire: argumentum dicti capitis *Lectores* & eorum quæ retulimus suprà ex Petro & Soto; nec posset haberi recursus ad Pontificem.

Cæterùm verius videtur nullatenùs esse admittendam Gomesii distinctionem ex duobus fundamentis. Primum est, quia cùm Episcopus contrà Canones conciliares dispensandi facultatem non habeat, ut superiùs deductum est: ineptum videtur limitare hanc regulam, ut non procedat quandò dispensatur ob Ecclesiæ utilitatem vel necessitatem; quandoquidem nulla dispensatio absque hujusmodi causa est concedenda, *dict. c. Fraternitatis*, & *c. Lector* 34. *distinct.* alioquin non dicitur dispensatio, sed dissipatio, ut inquit Richar. in 4. *dist.* 38. *quæst.* 9. *art.* 1. *in fin.* imò nec Papa super bigamia dispensat absque magna, & evidenti causa, Felin. qui plura cumulat in *c. Quæ in Ecclesiarum n.* 28. & *seqq. de constit.* Undè si admitteremus Episcopum posse ex causa dispensare, consequens esset, ut absolutè illi competeret dispensandi facultas, cum sine justa, & rationabili causa dispensare nemini liceat: & eò magis quòd decreta Conciliaria, & sacri Canones non solùm repellunt bigamos à susceptione, & ministerio Ordinum; quin imò & à delatione tonsuræ, & habitûs Clericalis sub pœna anathematis, sed seriò etiam interdicunt, ne quis illorum ministerio uti possit, ut patet in specie ex *c. Non confidat* 50. *di. inct.* ubi Gelasius Papa: *Non confidat*, inquit, *quisquam Pontificum bigamos divinis servituros applicare Ministeriis*; & ex Concilio Arelatensi relato in *c. Nullus* 55. *dist. Nullus bigamum in prædictis honoribus audeat ordinare*: & ex aliis superiùs relatis, cùm præsertim videamus in privilegiis, quæ conceduntur in materia dispensandi etiam regularibus cum suis professis semper absolutè excludi facultatem super bigamiæ defectu. Confert text. in *c. Inferior sedes* 21. *dist.* & *c. Cum inferior de major.* & *obed.*

Secundum fundamentum deducitur ex Concilio Triden- 41
tino *dict. cap.* 17. *sess.* 23. ubi videtur efficaciter refelli Gomezii Conciliario: nam ibi *in princ. juncto vers. Quod si ministeriis.* Primò constituitur regula, ut ordinum ministeria non nisi per cælibes constitutos in dictis ordinibus exerceantur. Deinde subnectitur limitatio his verbis: *Quòd si ministeriis quatuor minorum Ordinum exercendis Clerici cœlibes præstò non erunt, sufficì possunt etiam conjugati vitæ probatæ.* Ita Concilium non permittit in hac limitatione, ut Clerici conjugati Ministrent in minoribus Ordinibus, nisi in casu necessitatis, id est, Si Clerici cœlibes præstò non erunt. Demum hanc limitationem, quod scilicet nonnisi in casu necessitatis, id est, cùm deficiunt cœlibes, sufficì possint Clerici conjugati, sublimitat Concilium per illa verba

dummodò

dummodò non bigami. Patet igitur apertè ex eo decreto Clericos bigamos ab Episcopis sufficì non posse in ministerio Ordinum etiamsi necessitas postulet eò quòd Clerici cœlibes deficiant, quod pugnat ex diametro cum distinctione Gomesii.

Neque obstat si dicas Concilium ibi statuere in eo tantùm casu, in quo deficiunt Clerici cœlibes, & extant Clerici conjugati; tunc enim permittit, ut in illorum locum subrogari possint conjugati, dummodò non Bigami, sed nihil disponere in casu, in quo etiam Clerici conjugati deficiunt ideòque tunc admitti posse propositam distinctionem, cum casus videatur à Concilio omissus, & Clericis etiam conjugatis deficientibus sit præcisè necessarius. Respondetur enim imò Concilium nullo casu voluisse, ut contra Canonum, & Generalium Conciliorum instituta bigami adhiberentur. Nam quemadmodum disposuit, ut cùm Clerici cœlibes prestò non sunt, sufficì possint Clerici conjugati non bigami, ita verisimiliter statuisset, ut deficientibus etiam conjugatis in eorum locum bigami subrogari possent. Quod cùm non fecerit sed simpliciter absque distinctione voluerit, ut conjugati sufficì possent, dummodò non essent bigami: censendum est noluisse, *c.* 2. *vers. Undè si circa translationem, de translatione Episcopi & cap. Ad audientiam de Decim. suprà eodem.*

Similiter quamvis Henricus in *cap.* 1. quem refert Covar. in Clem. 1. *de homicid. part.* 1. §. 2. *n.* 4. *in fin.* distinguat inter illum, qui bigamiam contraxit, dum esset sæcularis, & cum hoc dispensset Episcopus, & hanc distinctionem etsi non probabilem, dubiam tamen dicat idem Covarr. tamen neque hæc distinctio videtur recipienda, tum quia non sufficit ad solvendum ea, quæ pro negativa fuerunt adducta; tum quia Autores affirmativè fundant se super *dict. cap. Lector*, qui Canon loquitur de illis, qui post Clericatum transierunt ad bigamiam; tum quia nullo jure prohibentur Clerici in minoribus constituti æque, ac merè laïci unam, & plures successivè ducere uxores. Undè bigamiæ defectus non debet uni magis, quàm alteri imputari; maximè quia impedimentum bigamiæ non ex Apostasia, vel alio deducitur peccato, sed à solo defectu prædictæ significationis. Undè impertinens est ad materiam nostram distinguere an bigamia sit contracta à laico, vel Clerico, & nullam esse differentiam inter bigamiam contractam in statu laïcali, vel Clericali clarè patet ex *c. Si cujus uxorem cum duobus seqq. d. dist.* 34. Undè periculosum est ei adhærere.

42 Quoad secundam partem primæ quæstionis breviter ex supradictis infertur, ut Episcopus non potuerit cum prædicto bigamo ad beneficia simplicia dispensare, ex quo nec ei ritè potuit primam tonsuram conferre, sine qua minimè capax beneficiorum existit, ad notata per Rebuff. *in praxi tit. de dimissoribus n.* 21. & 22. *cum antecedentibus.* Ratio est, 43
quia etsi recipit caracterem, non tamen recipit executionem ex Divo Thoma *loco citato*, & aliis Doctoribus hic & alibi sæpè. Undè nec est capax beneficii quod datur propter officium, *cap. de offic. Vicar. in* 6. & successivè hic provisus tenetur illud dimittere, arg. *cap.* 1. *de reg. jur. in* 6. *cum simil.*

Ad secundam quæstionem respectu ordinantis non videtur 44
reperiri aliqua pœna ipso jure imposita, sed solùm imponenda ut hic. Et quamvis in *c. Nullus pœnitentem dist.* 55. videatur imponi pœna suspensionis à celebratione per annum; tamen ex quo antequam incurratur, requiritur factum Judicis, coram quo delictum, seu transgressio probetur, ut patet ex text. ibi; ab ea die qua potuerit ei hoc approbari, fortè illa pœna non est dicenda Canonis latæ sententiæ, sed ferendæ secundum Abb. in *c. Si diligenti num.* 19. *de foro compet.* qui post Hugon. & Archid. notat esse pœnam ferendæ sententiæ, de quo tamen die ut suprà in secundo notabili. Præterea in casu proposito Episcopus esset à pœna 45
imponenda excusandus ex eo, quòd Canones non puniunt simpliciter ordinantem bigamum, sed præsumentem ordinare, ut patet in *dict. cap.* 2. *dist.* 55. à qua cùm quælibet causa excuset Card. in Clem. 1. *quæst.* 38. *de privileg.* utique 46
multò magis excusabitur Episcopus hoc casu in quo adsunt tot autoritates sibi faventes & articulum valdè dubium & intricatum reddentes ex Bellamera, *decis.* 755. Navarr. in cap. *Nullam* 19. *quæst.* 2. *num.* 52. ubi in specie Præpositus. Quandò, inquit, de aliquo articulo sunt duæ opiniones: qui uni adhæret, alteri non dicitur ex contemptu contravenire, ut pœnam incurrat. At verò respectu Clerici, ut præfertur ordinati: aliud dicendum videtur; siquidem tanquam non legitimè promotus venit privandus dicto Beneficio: quod de facto obtinuit inhibendumque illi est ne gerat se pro Clerico: argumentum capitis *Si quis viduam, dist.* 50. Joannes Montaigne, dicto tractatu *de bigamis, quæst.* 5. *in secundo affectu, numero* 8. fed observat statuta in dicto capite 1. *de bigamis* in 6.

Porrò cùm hic casus olim contigisset, etiam Congregatio Concilii ob prædictas rationes inclinaret: excusari posse Episcopum qui primam Tonsuram & Beneficium simplex suo subdito vero bigamo ordinariâ autoritate contulerat: nihilominùs Sixtus V. in Consistorio respondit significandum Episcopo ipsum esse suspensum à collatione Ordinum. Item promotum incidisse in pœnas superiùs propositas. Ait tamen se benignè actutum cum utroque ubi absolutionem & dispensationem peterent.

DE BIGAMIS NON ORDINANDIS.

Innocentius III. Ratispo Episcopo.

CAPUT IV.

NUper à nobis: & infrà. Tertius articulus videbatur habere non modicum quæstionis: quoniam cùm in Matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attendatur: undè illum comitatur infamia, qui duas simul habet uxores: quod partim ad factum convenit retorqueri: sicut in Canone legitur, de Presbitero, qui non legalibus nuptiis detinetur, eâdem censurâ tales videntur inter bigamos reputandi. Licèt obviet ex adverso, quòd opinioni sit veritas præferenda: & quòd juxta præmissa, qui nullam uxorem habuit, foret bigamus reputandus: quod contingeret, si quis de facto contraheret cum diversis, quibus de jure non posset matrimonialiter copulari. Nos autem in hac quæstione taliter respondemus, quòd cum hujuscemodi Clericis, qui quantùm in ipsis fuit, secundas mulieres sibi matrimonialiter conjunxerunt, tanquam cum bigamis non liceat dispensari, licèt in veritate bigami non existant: non propter sacramenti defectum, sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto.

pè alias. Undè meritò Hostiens. *hic num.* 5. *in v. Remanere*, redarguit Nicolaum Furiosum, quòd non sine furore scripserit bigamum non magis caracterem recipere, quàm asinum.

Secundò nota pœnam ordinantis bigamum : est enim suspensus ipso jure à collatione Ordinum : intellige per annum,
2 ut in *c. Nullus punit.* 55. *dist.* per quem textum ita ex facto respondit Navarr. *cons.* 3. incipien. *Episcopus quidam hoc tit.* Nec obstat littera hujus textûs ibi, *sunt privandi*, quia exponitur, id est, deponendi, secundum Hostiens. *in princip. in ver. Officio*, Joan. Andr. *num.* 2. Bellam. & Card. *in princ. in eod. ver.* Et notat Archid. *in d. c. Nullus num.* 2. in 1. gloss. qui ad hoc allegat *c.* 1. 51. *dist. & c. ult.* 62. *dist.* & hoc sensit Antonius de Butrio *hic num.* 2. dum dixit: nota quod carens ordinis executione est habilis ad recipiendam ordinis depositionem, & sic est capax depositionis; per quod videtur, quòd depositio ab ordine aliquid operetur in suspenso ab executione, quia tollit ipsam executionem. His enim verbis Butrius apertè supponit ordinatorem, de quo textus loquitur, esse ipso jure suspensum. Et quamvis Sacra Congregatio Concilii videatur sensisse Episcopum sic ordinantem in nullam pœnam incidere ipso jure, tamen contrarium, probavit Sixtus V. in casu contingenti, ut dicam infrà *n.* 46. *in fin.*

Tertiò nota ex textu pœnam bigami ordinati, quia prohi-
4 betur in susceptis ordinibus ministrare, & ad altiores ascendere, & sit irregularis *c. Nuper infrà eod.* Quod probat S. Thomas in 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 1. *q.* 1. quia aliquis per Sacramentum ordinis minister Sacramentorum constituitur, & ille qui aliis Sacramenta ministrare debet nullum defectum in Sacramentis pati debet. Defectus autem in Sacramento est, quando Sacramenti significatio integra non invenitur. Sacramentum autem Matrimonii significat conjunctionem Christi ad Ecclesiam, quæ est unius adunam; & ideò requiritur ad perfectam significationem Sacramenti, ut vir sit tantùm unius vir, & uxor tantùm unius uxor, & ideò bigamia quæ hoc tollit, irregularitatem inducit. Adhoc *c. Debitum infrà eod.* & sequitur totidem verbis Silvest. *in ver. Bigamia num.* 1.

Quartò nota facilius dispensari cum ordinante, licèt gra-
5 viùs delinquat cum ordinato. Et est ratio quia *num.* 1. in pri-
6 mo est culpa tantum, in secundo autem culpa, & irregularitas; quæ non tollitur per pœnitentiam, sicut culpa, post Boattin. notant hic Card. *col.* 1. *in* 3. *oppos.* Anchar. *num.* 2. *in* 3. *notab.* & Joan. de Anan. *in princ.* & sic solvitur contrarium *decis.* 2. *ad fin. supra de transl.*

Ultimò nota Episcopum cum bigamo dispensare non posse
7 ut remaneat in susceptis Ordinibus, vel ad superiores ascendat. Quod hodie admittunt omnes in ordinibus sacris: nam contraria opinio quæ olim irrepserat; expressè reprobatur in *cap. Nuper, & cap. A nobis infrà eod.* nec mirum, quia
8 Episcopi non dispensant contra legem Apostoli, ut hic patet, sicut nec contra legem Concilii, ut in Extravag. Joan XXII. *Sancta Romana*, §. *Quidam autem. de relig. domib.* & notat. hic Butr. *num.* 5. nec refragatur, quòd Episcopus dispenset cum criminosis, *cap. At si Clerici*, §. *De adulter. de judic.* & tamen Apostolus æquè prohibeat criminosos ordinari, §. *Nunc autem* 25. *distinct.* Quoniam, ut respondet hic glossa
9 magna, criminosus post peractam pœnitentiam, restitutus videtur in pristinum statum, & incipit esse quod non fuit, *capite Ferrum, cap. Ponderet*, & *cap. Domino sancto* 50. *dist.* & ideò cum talibus dispensatur. Sed bigamus non prohibetur promo-
10 veri propter crimen, sed propter Sacramenti defectum, ut in *cap. Debitum infrà eod. cap. Acutius* 26. *dist.* quia carnem suam divisit in plures ab unitate recedendo & hoc Sacramentum ampliùs restitui non potest per aliquam satisfactionem, cum non sit crimen; & ita aliud consideravit Apostolus cùm dixit, non bigamum & aliud consideravit dum dixit, non criminosum. Ita glossa, cujus opinionem communiter sequuntur DD. & dicunt veram esse, Host. *num.* 2. *in ver. Dispensare*, & Butr. *n.* 8. In minoribus autem, an Episcopus dispenset, dicam latissimè in proxima quæstione à *n.* 20. *usque in finem.*

Sed Papa si velit dispensare potest ad omnes ordines etiam Diaconatûs, & Presbiteratûs, sicut Lucius Papa dispensavit
11 cum Panormitano Archiepiscopo, ut *in capite Lector.* 34. *dist.* Nam etsi contra articulos fidei dispensare non possit, cap. *Sunt quidam* 25. *quæst.* 1. gloss. *fin. in c. sicut* 15. *dist.*
12 in aliis tamen potest, undè & in juramento, & in voto dispensat, sive in melius commutat, *cap. Juratos* 15. *quæst.* 6. *cap.* 3. *infrà de jurejur. cap. Magnæ, & per totum infrà de voto.* Et Evangelium interpretatur, illi addit, ut colligitur ex *cap. In omni infrà de testibus, & cap. Frejul.* 2. *quæst.* secundum Innocentium *hic num.* 2. & Host. *num* 3. Præsertim
13 verò, quia cùm bigamus caracterem ordinis recipiat, ut dixi in 1. *notab.* unde patet bigamiæ non esse adjunctam irregularitatem de jure naturali, sed de jure positivo, nec esse de essentialibus Ordinis, ut quis non sit bigamus, ut docet sanctus Thomas in 4. *dist.* 27. *quæst.* 3. *art.* 3. & post eum Ar-
14 chid. in c. *Subdiaconus & in cap. seqq.* 34. *dist.* Collect. & Anchar. hic ambo *num.* 2. & determinat Innocent. communiter approbatus in *cap. Nisi cum pridem*, & ibi dixi *num.* 84. *suprà de renunc.* Papa autem dispensat in omni Constitutione Ecclesiæ, cum sit suprà omne jus humanum positivum, *c. Proposuisti*, §. *Licèt infra de concess. præbent. & cap honorem suprà de usu pallii.* Nec obstat autoritas Apostoli ad Titum. 1. & Timoth. 3. dicentis: *Oportet Episcopum esse unius uxo-*
15 *ris virum.* Etenim Apostolus dupliciter in doctrina sua aliqua proposuit, quædam scilicet, sicut promulgans jus Divinum, sicut illud, quod habetur ad Galat. 5. *Si circumcidimini Christus vobis nihil proderit*, & multa alia hujusmodi, & in hoc Papa non potest dispensare. Quædam verò sicut propriâ autoritate aliqua statuens: nam ipse dicit 1. ad Corinthios 11. *Cætera cùm venero disponam*: & infrà ibi: *mandavit ut collecta, quæ fiunt in Sanctos, per unam Sabbati fiant*, quod non pertinet ad jus Divinum: & similiter etiam quod dicitur de bigamo non promovendo, non est juris Divini, sed institutio autoritatis humanæ divinitus homini concessæ. Ita formaliter declarat Sanctus Thomas *quolib.* 4. *art.* 13. *ad* 1. Undè & in eadem Apostoli regula continetur, non percussorem: & tamen Papa nedum cum percussore, sed & cum homicida dispensat, ut notatur in *cap. Sicut dignum*, §. *fin. infrà de homicid. cap. penul. & ultim. de Cleric. percuss. c.* 1. *suprà tit. prox.* dixi in *c. Henricus n.* 30. *de Cler. pugn. in duello.* Po-
16 test ergò eodem modo dispensare cum bigamo, licèt Paulus prohibeat ipsum ordinari. Præterea ibi Apostolus prohibet ordinationem, non autem dispensationem, secundum Goff. & J. An. *hic n.* 9. sed etsi dispensationem prohibuisset, nihilominùs Papa est major Apostolo administratione, ut dicit hic Innoc. *in fine*, Joan. Andr. *n.* 10. post Goff. Joan. Tancre. Host. & Abb. Antiq. quos citat & Collect. *n.* 2. Et quamvis Apostolus ostendat Papæ quid facere debeat, non tamen ostendit quid facere possit, quia potestas clavium est talis, ac tanta, ut non recipiat restrictionem ut formaliter inquit Bald. in *d. c. Nisi cùm pridem n.* 14. subdens hanc esse intentionem Innocentii notabilem & veram. Quinimò secundum Host. *hic n.* 4. & J-And. 17
d. n. 10. nedùm Beatus Paulus, sed nec Petrus Apostolorum Princeps in talibus potuisset ipsum adstringere, etsi hoc expressisset: est enim Papa Successor Petri & Vicarius verbi Dei, ut legitur & not. *in cap.* 2. 3. & 4. *suprà de transl.* nec ab homine potestatem recepit, sed à Deo, *cap. Sacrosancta* 22. *dist.* Undè nec ipsum adstringunt ulla Concilia, *c. significasti de elect.* nec aliqua Constitutio, seu regula Apostolica, cum non habeat imperium par in parem, *cap. Innotuit eodem tit.* Undè quidquid dicat glossa, sic docet S. Thomas 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 3. & plenius *quodl.* 4. *art.* 13. ubi egregiè hanc sententiam probat & objectis respondet: & eum sequitur Arch. in dicto capite *Subdiaconus* 34. *dist.* & concludunt hic Innoc. Host. Joan. Andr. Collect. & communiter Doctores, prout de communi testatur Joan. de Anan. *n.* 1. & Silvest. *in ver. Bigamia num.* 7. Dicit tamen Florian. relatus à Joan. de Anan. 18
eod. n. 1. hoc verum esse de potestate absoluta, non ordinaria: & est simile in *cap. ex publico infrà de convers. conjugat.* & est ex mente Host. *hic n.* 4. ait enim: Licèt Papa hoc possset facere, non tamen decet eum semper uti plenitudine potestatis & sic potentiæ non congruit: & hac congruentiâ, seu decentiâ considerata dicimus eum non posse. Simile in *c. cùm ad Monasterium in fine infra de statu Monach. & c. S. Paulus* 32. *q.* 5.

Ex facto quæsitum est, an Episcopus autoritate ordinaria 19
poterit cum sibi subdito vero bigamo, qui successivis temporibus cum duabus nunc defunctis virginibus Matrimonium legitimè contraxerat & consummaverat, dispensare, ut idem bigamus possset primam tonsuram & beneficia simplicia suscipere & Episcopus illa eidem conferre, prout contulit.

Secundò, quatenùs non potuerit, an aliquas & quas tam 20
Episcopus, quàm sic promotus incurrerit censuras & pœnas.

Quoad primam quæstionem, ex autoribus qui arbitrantur 21
Episcopum posse dispensare ad minores Ordines; adducitur primò sanctus Raimundus relatus ab Archid. in *cap. Lector* 34. *dist.* qui censet Episcopum propter necessitatem posse cum bigamo in minoribus Ordinibus dispensare. Secundò adducitur Albertus Magnus relatus à Turrecrem. in dicto capite *Lector post n.* 6. qui ait Episcopum posse dispensare ad minores ordines. Tertiò adducitur Divus Thomas in 4. *dist.* 27. *q.* 3. *art.* 3. ibi & ideò Papa potest in tali irregularitate totaliter dispensare, sed Episcopus quantùm ad minores Ordines. Quartò adducitur Petrus de Palude *eod. dist.* 27. *quæst.* 4. *art.* 5. qui conclusione quartâ tenet Episcopum posse absolutè dispensare cùm bigamo ad minores Ordines; ac si adsit necessitas quandò pauci inveniuntur Ministri posse dispensare etiam in Subdiaconatu: & conclusione quintâ tenet eidem conferri posse simplex beneficium. Quintò adducitur Duran. qui ut refert Turrecr. in dicto capite *Lector post n.* 6. ait Episcopum posse cum bigamo quoad minores Ordines dispensare. Sextò adducitur Joan. de Friburgo in *Summa Confess. lib.* 3. *tit.* 3. *de bigam q.* 12. qui idem sentit & alios in hanc sententiam citat. Septimò adducitur Asten. in *Summa in* 2. *part. lib.* 6. *tit.* 7. *de Monogamia q.* 7. qui attestatur de communi ibi. Utrum Episcopi

possint cum bigamo dispensare? Respondetur quod sic, sicut communiter dicitur in minoribus. Octavò adducitur Turrecr. qui ubi suprà aliis relatis latè disserit de hac quæstione & tenet idem quod Paludanus suprà allegatus. Nonò adducitur Silvest. in ver. *Bigamia*, qui *quæst.* 7. ait sententiam Divi Thomæ probari in dicto capite *Lector*, ut Episcopus dispenset cum bigamo quantùm ad hoc, ut ministret in susceptis & si fuerit necesse, ascendat ad Subdiaconatum secundùm illa tempora, quibus habebatur ordo non sacer. Decimò adducitur Petrus de Soto *de instit. Sacerd. de Sacr. Matrim.ject.* 18. *post med.* ibi. Potest ergò Pontifex dispensare justa de causa in utilitatem Ecclesiæ & inferiores etiam Episcopi quantùm de jure vel consuetudine non est eis inhibitum: Undè in minoribus tantùm dispensant. At si sine causa fiat nec dispensatus, nec dispensans est tutus in conscientia. Ultimò, adducitur Dominicus de Soto *d. dist.* 27. *q.* 3. *art.* 3. *concl.* 2. ibi: Licet ad suscipiendos sacros Ordines majores solus Papa cum bigamo dispensare valeat; tamen ad suscipiendos minores Episcopus id præstare valet, subdens Episcopum modò non dispensare in Subdiaconatu, eò quòd modò habeat annexum votum castitatis & hanc dicit rationem quare in minoribus Episcopus dispenset & non in majoribus, per quos arctè adeò ordinandus Ecclesiæ unitur & copulatur.

22 Et pro hac Theologorum sententia, quod ex eorum scriptis colligi potest, & præcipuè ex paludano, Turrecrem. Soto & Silvest. ubi suprà infra scripta potissimùm asseruntur.

23 Primò text. *in dict. c. Lector*, ubi Martinus Papa sic ait: *Lector si viduam alterius uxorem acceperit, in Lectoratu permaneat, aut si fortè necesse sit, Subdiaconus fiat, nihil autem suprà.* Similiter, & si bigamus fuerit. Qui text. ut inquit ibi Turrecrem. cùm non possit referri ad potestatem Papæ, sequitur ut referatur ad potestatem Episcoporum, & sic dicto Canone eis conceditur, ut cum talibus dispenset.

24 Secundò affertur text. in *cap.* 1. *de fil. Presbit. in* 6. ubi cum illegitimis facilè dispensant Episcopi ad minores Ordines. Ergò idem dicendum cum Bigamis, cùm utraque irregularitas sit ex defectu.

25 Tertiò affertur in argumentum *cap.* 1. *Qui Cleric. vel vovent.* ubi etiam cum Diacono, qui Matrimonium contraxerat, dispensat Episcopus.

26 Quartò affertur text. in *cap. Virginem, cap. Si quis fuer. il. secondo, cap. Si qua Virgo* 27. *quæst.* 1. ubi permittitur Episcopis, ut cum Monialibus & Monachis, qui nubendo bigamiam contraxerunt, misericordiam faciant, & cum eisdem dispensent.

27 Et ad contrarium quod posset deduci ex prohibitione Pauli in Epistola ad titum, ibi, *Oportet Episcopum esse unius uxoris virum.* Respondent solùm loqui de Presbitero, & Diacono, non autem de inferioribus ordinibus, & generaliter esse jus positivum. Et eodem modo responderi potest ad alia jura prohibentia ne Bigami ordinentur. Ad prohibitionem autem *cap.* 1. *de Bigam. in* 6. respondent, & maximè Soto post. Silvest. ubi suprà *dict. cap.* Non prohiberi cum talibus dispensari. Undè ille Canon solùm procedit contra Bigamos, qui sine dispensatione in habitu Clericali incedunt.

28 Ex Canonistis eamdem sententiam secutus est Hostiens. *hic & in Summ. de Bigam. in fin.* ibi: Episcopi verò dispensare possunt cum Bigamis usque ad minores ordines, *cap. Quicumque il. secondo* 50. *distinct.* & adducit rationem. Quia tales non sunt ministri, nec Rectores, nec habent officium prædicandi. Undè de divisione non est timendum cum talibus, *de consecrat. distinct.* 2. *c. Tribus.* Secundò in eamdem sententiam à Joan. de Friburg. *loc. cit.* affertur Innocen. *hic & in cap. Nuper in eod* qui tamen hoc non dicit, imò in *cap. super eo*, apertè sentit contrarium, ut inferiùs dicetur. Tertiò allegatur Rota in *novissi. dec.* 447. quæ modò est prima sub *tit. de Bigam. num.* 1 *in fin.* cujus hæc sunt verba: Quoad minores Ordines secundum aliquos etiam Episcopi possunt dispensare cum vero bigamo. Verùm dicta decisio dum postea concludit, hoc aliorum dictum non sequitur: imò potiùs rejicit. Nec additio seu annotatio quæ ponitur in fine dictarum decisionum sub titulo *de Bigamo*, id affirmat: imò & ipsa potiùs insinuat contrarium, dum inquit Pontificem non solere cum talibus dispensare; ut possint ordinari: licèt indulgeat, ut possint gaudere privilegio Clericorum, non obstante bigamiâ, subdens; credere etiam id Ordinarios facere posse. Alios Canonistas non legi qui id afferant: licèt in genere dicantur aliqui Doctores id tenere hic & capite 1. *eodem titulo in* 6. Tantùm pro hac parte videtur posse induci glossa finali in dicto capite 2. in principio & dicto capite *Quicumque dist.* 59. dum signat eos de quibus in textu possè accipere minores Ordines. Cujus sententiæ fuit etiam Gratianus, qui ut patet in §. *Sed posteà* ante caput *Si Subdiaconus dist.* 34. asserit Papam Martinum condescendendo temporum defectui concessisse bigamos posse constitui in minoribus Ordinibus & §. sequentibus *subdit.* Item concessum ut, subsistente necessitate, possent usque ad Subdiaconatum promoveri. Et hoc est quod scripserunt Palud. & Turrecrem. ubi suprà: bigamo non fuisse necessariam dispensationem Episcopi, nisi pro accipiendo Subdiaconatu.

Negativam tenet gloss. in dicto capite *Lector dist.* 34. nam 29
ibi agitur de minoribus Ordinibus: tunc enim Subdiaconatus non erat de majoribus & tamen glossa intelligit illum textum loqui non de Episcopo; sed de Summo Pontifice, innuens secus esse de Episcopo & in dicto c. *Virginem*, absolutè dicit Episcopum non dispensare in bigamia, Innoc. item hic idem sentit ibi: *Nota quòd non licet dispensare cum bigamo, quod fateor in Episcopo, Papa autem potest, usque ad Subdiaconatum* 34. *dist. c. Lector.* Et Episcopum non posse cum bigamo, nec in minoribus Ordinibus dispensare contra Host. tenent hic expressè Joan. Andr. Anchar. Card. & Abb. Idem tenet Franciscus Glossator, quem refert Joan. Andr. in c. 1. *in gloss.* 2. *de bigam in* 6. Idem etiam ibi affirmant Gemin. *post num.* 5. & Anchar. ibi *num.* 6. & Franc. *num.* 4. expressè tenentes Episcopum non dispensare cum bigamo, nec quoad minores Ordines. Item in dicto cap. *Lector.* Idem Gem. attestatur hanc esse communem, sicut & de communi attestatur ibidem Præp. qui prolixè tractat hanc quæstionem & multis hanc sententiam, quam dicit communem tuetur argumentis. De communi etiam testatur Joan. Montaigne *de bigam. quæst. ult. post num.* 13. *vers. Secunda autem pars*, ubi præter alios ad idem citat Imol. & Albertic. de Rosate & eam comprobat & respondet ad contraria. Eidem sententiæ adhæret Tabien. *vers. Bigamia quæst.* 7. Angel. *ibi num.* 8. Navarr. *cap.* 27. *num.* 197. *vers. Sextò dico*, Covarr. qui itidem dicit communem in Clem. 1. *de homicid. par.* 1. §. 2. *num.* 4. & Majol. *de irregul. lib.* 1. *cap.* 33. *num.* 4. qui ad corroborationem hujus sententiæ putat adduci posse Concilium Tridentinum *sess.* 23. *c.* 17. *in fin.* Adducitur item ab iisdem Autoribus Rota citatâ decis. 447.

Porrò hanc Theologorum & Canonistarum distentionem 30
Gomes. *de brevib. n.* 20. putat sic posse conciliari, videlicet, 31
ut opinio Canonistarum procedat regulariter cum decreto Gregorii X. in Generali Concilio Lugdunensi edito, ac relato in d. c. 1. *de bigam. in* 6. Bigami nedùm declarentur omni Clericali privilegio nudati, sed ampliùs sub pœna anathematis prohibentur tonsuram vel habitum clericalem deferre. Theo- 32
logorum autem sententia admittatur tantùm in illis casibus, in quibus subest legitima & evidens causa, quia tali casu potest Episcopus contra Concilium dispensare; ex Roman. *cons.* 427. *col. penult. & cons.* 325 *in* 4. *col.* & esset sufficiens causa litteratura & nobilitas, sicut suis temporibus major Pœnitentiarius dispensavit cum Fabio Mignaterello Advocato Consistoriali ad primam tonsuram & hanc limitationem Gomesii admittit Covarr. *loc. cit.* quandò causa dispensandi esset gravis, seu maxima.

Cæterùm non videtur recedendum à sententia Canonistarum, quia potioribus rationibus & autoritatibus fulcitur, præsertim Siricii & Gelasii Papæ Conciliorum Nicæni, Lugdunensis, Arelatensis & aliorum Canonum, de quibus infrà, ut clariùs patebit ex responsionibus ad argumenta Theologorum.

Ad primum igitur & præcipuum eorum fundamentum sumptum ex *cap. Lector dist.* 34. respondetur declarari quidem illic bigamos contra Apostoli & Conciliorum statuta sperare posse, ut eis concedatur exercitium, seu assumptio minorum Ordinum & in necessitate etiam Subdiaconatus; sed non decerni per quem debeat dicta dispensatio, seu gratia eis concedi neque enim tribuitur iis, quibus antea non erat permissa hæc potestas, ut in simili respondet Pontifex in *cap. ex multa in fin. de voto.* Cum igitur ante Papam Martinum hæc dispensatio tanquam contraria Generalis Concilii præcepto, contra quod Episcopus non permittitur dispensare, ut habetur in extravag. *Unica*, Joan. XXII. §. *Quidam autem de relig. domib.* gloss. in *cap. cùm dilectus in ver. In ætate de elect.* eis non 33
competeret & ex eo etiam non permitteretur, quòd esset contra Apostoli præceptum in quo inferior à Papa non dispensat, ut hic patet & dictum est suprà in *ult. notab. n.* utique, nec per illud Papæ Martini rescriptum dictis Episcopis potest dici data facultas dispensandi; sed potiùs Papæ reservata, ut insinuat Siricius Papa in dicto capite *Quicumque pœnitens eadem dist.* 50.

Addo præterea videri aliò respexisse Papam Martinum, 34
quàm ut Episcopis dictam prohibitionem relaxaret. Nam cùm, ut patet ex Divo Thoma *ubi suprà*, & omnibus aliis Doctoribus, maximè in hac Decretali, controversum esset, an Papa posset bigamum ordinare adeò ut quidam dixissent si ordinasset non magis ita ordinatus caracterem recepisset, quàm asinus, ut dictum est suprà in 1. *notab. in fine*, Papa Martinus dicto suo rescripto declaravit jure ordinario Pontificio bigamo posse admitti ad Ordines minores, & ex necessitate etiam ad Subdiaconatum, & hoc absque eo quòd præcepto Apostoli contraveniretur, cùm illud de Presbiteris, & Diaconis intelligeretur, ut hic notat glossa *fin. in prin.*

Nec obstat si quis retorqueat argumentum hoc modo: Si Apostolus non prohibuit bigamis Ordines non sacros: ergò

sione asserentem se vidisse ab Innoc. IV. sic dispensatum cum quodam Monacho in casu hujus decretalis. In his Doctorum assertionibus tu adverte ad duo. Alterum est, quod dùm affirmant Episcopum dispensare non posse super hac specie bigamiæ interpretativæ, nonnulli intelligunt hoc verum esse in officio, secùs in beneficio, ut *c. Presbiterum* & ibi gloss. in *ver. Habere* 28. *dist.* & tenent hìc Joan. Andr. Bellam. Butr. omnes *in fin.* Neque obstat, quòd tales cum omnibus bonis suis tradi debeant Curiæ servituti, ut in Authen. *de Sanctiss. Episc.* §. *Si verò post.* Quoniam ibi non prohibetur dispensatio secundum Vincent. Joan. Andr. & Butr. ubi suprà, licèt Cardin. in 2. oppos. dicat verius esse, ut licut nullus citra Papam dispensat cum bigamo super officio, ita nec super beneficio, quod accedit officio, ut *cap. fin. de rescript. lib.* 6.
17 & ad textum in *d. c. Presbiterum*, responderi potest ibi permitti dispensationem cum Presbitero, quia ignoranter contraxit, ut ibi notat gloss. 1. & Archid. *num.* 3. Sed vide quod
18 scripsi in *c. Super eo supra eod.* Alterum est, quod dum Doctores referunt per Papam fuisse dispensatum cum Monacho, per hoc sentiunt irregularitatem bigamiæ interpretativæ per solemnem professionem non aboleri, ut per Butr. *n.* 8. Quæ conclusio vera est & eam tenent Domini de Rota *in allег. dec.* 1. *de bigam. in novis.* & ita Urbanus VI. dispensavit cum Monacho, qui ante ingressum religionis cum vidua de facto Matrimonium contraxerat, ut ibi refertur, motus rationibus in ipsa decisione adductis. Nec mirum, quia nec per Baptismum hujusmodi irregularitas aboletur, quamvis in Baptismo uberiùs, quàm in religionis ingressu quidquid in vetere homine gestum est, fit solutum, ut *c. Deindè* 26. *dist.* Bigamia enim non est peccatum, imò contrahitur etiam cum merito, ut *c. Inter opera charitatis infrà de pœnit. & remiss.* & notant in c. *Nuper supra eod.* Joan. Andr. *num.* 3. Butr. *n.* 8. & Card. in 6. *notab.* Et quando irregularitas ex defectu vel ex delicto proveniens per ingressum religionis tollatur, vide per Marian. Socin. plenius distinguentem in *cap. Ad audientiam num.* 421. *vers. Tertiò quæro de homicid.*

19 Ultimò nota ibi, *propter affectum intentionis*, quandòque magis attendendam esse opinionem, quam veritatem. Sed vide jura pro & contra, in *cap. Nuper*, in gloss. *in verb. Non videntur supra eod.* & solve ut ibi. Vel dic secundum Collect. *hic ad fin.* in terminis hujus cap. Non intercessisse solam & nudam opinionem, sed voluntatem & factum ipsum & veritatem, quia hìc Subdiaconus voluit contrahere & contraxit de facto, id est, quantùm in se fuit, ut dicitur in dicto capite *Nuper* & opere consummavit, ut hìc dicitur. Ad hoc cap. *Si quis pulsatus, de pœnit. dist.* 1. *cum simil.*

20 Quæro, an Clericus, qui cum vidua de facto Matrimonium contraxit & eam cognovit, privilegio Clericali gaudere debeat.

Proposita quæstio implicat duo dubia seorsim examinanda. Primum est, an hæc species bigamiæ, quæ contrahitur ex Matrimonio invalido, excludat à Clericali privilegio Clericos minorum Ordinum. Secundum est, an excludat in
21 sacris constitutos. Circa primum de Clericis minorum Ordinum, quatenùs ex Matrimonio sic contracto efficiantur bigami, qua de re latissimè agemus infrà in ultima quæstione Punctum difficultatis ad hoc restringitur, videlicet an cap. *Unicum de bigamis lib.* 6. quod declarat bigamos omni privilegio Clericali esse nudatos, locum habeat in hac specie bigamiæ, nec ne. Ad partem affirmativam inducitur primò textus in *cap. De bigamis sup. eod.* ubi verè & interpretativè bigami per omnia æquiparantur. Sed verè bigami exuti sunt omni privilegio Clericali, ut *d. c. unico.* ergò & bigami interpretativè, quales sunt contrahentes de facto, ut hìc, & in *cap. Nuper suprà eod.* & dixi supra in 2. *notab.* Secundò inducitur hoc cap. ubi patet contrahentes de facto cum vidua, vel corrupta bigamiæ pœnam incurrere licèt bigami non sint. Sed præcipua pœna bigamiæ est amissio Clericalis privilegii, ut in prædicta decretali unica. Ergò hujusmodi pœna incurritur etiam à sic contrahentibus. Tertiò inducitur gloss. 3. in *d. c. unico*, quæ exponit verbum, *bigamos*, scilicet verè vel interpretativè, inter quos recensentur etiam qui de facto cum vidua, vel corrupta Matrimonium contrahunt, ut proximè dictum est.

22 In oppositum est veritas, quæ ut facilius innotescat, ob-
23 servandum est interpretativè bigamos esse in duplici differentia. Quidam enim sunt bigami propter Sacramenti defectum secundum ea, quæ dicta sunt suprà *num.* 5. veluti cùm quis validè contrahit cum vidua vel corrupta, juxta textum in *c. Maritum* 33. *dist.* qui dicitur bigamus interpretativè simpliciter secundùm Gemin. & alios proximè citando & in his concludendum est habere locum Constitutionem Concilii Lugdunensis in *d. c. unico infrà eod. lib.* 6. ut scilicet omni privilegio Clericali sint spoliati. Præcipua ratio est quia dicto caput *unicum*, ut ibi notat gloss. *in ver. Altercationis*, emanavit ad decidendam controversiam, quæ olim erat inter Doctores antiquos in interpretatione, *c. Quisquis* 84. *distin.* in illis verbis: Omni Ecclesiasticæ dignitatis privilegio mox denudetur, quisquis non videbatur privatus, sed privandus, quæ altercatio fuit decisa in dicto capite. *Unico.* Sed illud *cap. Quisquis*, loquitur tantùm de Clerico, qui viduam, vel secundam uxorem duxit; & sic de bigamo propter Sacramenti defectum: ergò eodem modo intelligi debet dictum caput. *Unicum.* quod emanavit ad illius declarationem, arg. *l.* 2. *Cod. De noxal.* & ita ibi concludunt Gemin. Franch. & alii, Joan. Andr. & Abb. in *cap. Joannes de Cler. conjug.* Capell. Tholos. *dec.* 64. & fusiùs *dec.* 234. & hanc sententiam aliàs probavit S. Congregatio Cardinalium Tridentini Concilii interpretum. Censuit enim Clericum, qui minoribus ordinibus susceptis cum vidua Matrimonium contraxit, uti bigamum omni Clericali privilegio esse nudatum, & sub pœna anathematis interdictum deferre tonsuram, & habitum
24 Clericalem. Et in hac specie bigamiæ procedit æquiparatio, quæ fit *in d. c. De bigamis supra eod.* dicit enim textus: De bigamis & viduarum maritis idem sancimus omninò & in casu etiam loquitur gloss. præalleg. in *Bigamos*: nam posteaquam exposuit verbum illud, *bigamos*, id est verè, vel interpretativè, immediatè hoc declarans subjungit, ut quia duas uxores habuit, vel cum vidua, vel corrupta contraxit, atque ita gloss. restringit opinionem suam ad illam speciem interpretativè, quæ contrahitur propter defectum Sacramenti. Quæ sententia extra dubium esset si sequeremur opinionem Rotæ, quam diximus esse veriorem suprà in 2. *not.* ut scilicet maritus viduæ sit verè non autem interpretativè bigamus. Sed hic non est casus noster.

Quidam verò sunt bigami interpretativè, non propter defectum Sacramenti; sed propter affectum intentionis cum opere subsecuto; ut cùm quis contrahit cum vidua vel corrupta de facto propter aliquod impedimentum dirimens, quem Geminianus in dicto capite unico & Aufrerius in additione *ad dictam decisionem* 64. appellant bigamum interpretativè, non simpliciter; sed secundum quid; & tales dicendum est non comprehendi in dicto capite unico: ratio est, quia cùm Constitutio illa loquatur simpliciter de bigamis: intelligi debet in propria significatione: tum quia est pœnalis, cùm exuat tales omni privilegio Clericali, capite *Pœnæ de pœnit. distinctione* 1. tum quia hoc cap. & cap. *Nuper supra eodem*, deviant à regula Juris quæ habet, ut quandò actus non tenet
25 ex impedimento Juris: voluntas non habeatur pro facto, ut lege *Inter omnes*, §. *penultimo, ff. de furti institutione, de obligatione quæ ex delictis nascuntur*, §. *Placuit* & notatur in §. *His autem* in ultima glossa 22. *quæst.* 5. & cap. *In audientia infrà de sententia excommunicationis*; & consequenter Jura prædicta extendi non debent ad illos qui largè & impropriè sunt bigami, secundum Cardinalem hìc *circa finem*; & ita tenent Geminianus, Abbas & Capella Tolosanus, *locis suprà citatis*, Stephanus Aufrerius in tractatu *de potestate sæculari super personis Ecclesiasticis, regulâ primâ, limitatione* 8. *num.* 16.

Quibus etiam adjungi possunt Doctores qui dicunt privi-
26 legio Clericali gaudere Clericum qui uxorem post adulterium ab ea commissum carnaliter cognovit: quod tenent concorditer omnes, ut atteitatur Capellanus Tolosanus, *dictâ decis.* 64. referens ita fuisse decisum in facti contingentia, quia talis non est bigamus propter defectum Sacramenti inspecto initio, pro ut inspici debet, ut dixi suprà, *num.* 14. Et quamvis sit bigamus quoad legem promotionis: non tamen quoad privilegium concessum Clericis conjugatis per caput unicum *de Clericis conjugatis, lib.* 6. Sequitur Aufrerius ibi in additione & dictâ limitatione 8. *num.* 16. Decianus in tractatu criminali, *parte* 1. *lib.* 4. *cap.* 9. *num.* 134. qui similiter testatur ita judicatum fuisse; & Julius Clarus in practica criminali, §. finali, *quæstione* 36. *num.* 7. *vers. Sed an ille.* Rursus, dicto capite
27 *Unicum*, non habere locum in eo qui contraxit plura Matrimonia de facto; nec talem admittere fori privilegium, tradit Marianus Socinus in capite *Peruenit*, *num.* 101. *de sententia excommunicata.*

Circa secundum breviter concludendum est, Clericos Or-
28 dine Sacro insignitos, qui de facto uxorem ducunt viduam vel corruptam, non amittere privilegium Clericale, pro ut hìc concludit Hostiensis, *num.* 3. dicens Subdiaconum qui sic contraxit juxta textum in præsenti retinere privilegium Clericale si corrigibilis sit, capite *dictum* 81. *distinctione*, capite *Studeat*, 50. *dist.* aliàs secùs, capite *cùm non ab homine de judic.* capite finali *de vita & honestate Clericorum* & capite 2. 3. & 4. *de cohabitatione Clericorum & mulierum*; & cum eo transeunt hic Joannes Andreas, *num.* 3. Collectar. in principio & Cardinalis *col. ult.* qui hanc opinionem contra Boattinum dicit æquiorem & illam approbat; & idem Joannes Andreas in capite *Joannes, infrà de Clericis conjugatis*: plenè Capellanus Tolosanus, *decisione* 234. & Tiberius Decianus tractatu criminali, *parte* 1. *cap.* 9. *num.* 31. Nititur hæc conclusio triplici fundamento. Primum est, quia Constitutio Gregorii X. in dicto capite unico *de bigamis, lib.* 6. quæ loquitur simpliciter de bigamis: complectitur tantùm bigamos verè vel interpretativè propter defectum Sacramenti, scilicet illos qui secundam uxorem duxerunt; aut viduam vel cor-

ruptam, ut ostensum est suprà *num.* 23. nec locum habet in contrahentibus de facto, qui non sunt bigami nisi ficè propter affectum intentionis cum opere subsecuto, ut hìc dicitur & in capite *Nuper suprà eodem*: argumentum capitis *Si quem infrà de sententia excommunicat.* & capite *Susceptum de reservatis, li.* 6. & ita intelligitur dictum caput *Unicum.* Joannes Monac. Archidiaconus, Guilelmus de Monte Laudanensi & omnes glossantes illam decretalem, ut inquit Capella Tolosanus *in præallegata decisione* 234. Secundum fundamentum est, quia hæc decretalis & caput *Nuper suprà eodem*, decidunt sic contrahentes de facto non esse bigamos; sed tantùmmodò bigamiæ pœnam incurrere quantùm ad legem promotionis. Igitur hæc pœna extendi non debet ad privationem Clericalis privilegii, ut capite 2. *suprà eodem.* Tertium & fortè validius fundamentum est, quia decretalis unica *de bigamis, lib.* 6. locum habet tantùmmodò in Clericis minorum Ordinum; nec extenditur ad constitutos in Sacris, ut dicam plenè *in quæstionibus sequentibus, à num.* 39. *usque in fine quæstionis.*

29 Secundò quæro, an Subdiaconus à Summo Pontifice dispensatus ad Matrimonium contrahendum qui postea cum vidua contraxit & consummavit: fori privilegio gaudeat; nec ne?

Præsens quæstio duas habet difficultates. Altera est, an Matrimonium obstet Subdiacono, quominus hoc privilegio uti possit. Altera, an ei obstet bigamia, eò quòd contraxerit cum vidua.

30 Quoad primam, receptum est Sacrum Ordinem non opponi Matrimonio essentialiter, quia non habet intrinsecè annexum votum continentiæ; sed lege positivâ tantùm, ut docet Thomas *in* 2. 2. *quæstione* 88. *art.* 11. ubi propterea afferit Ecclesiam posse dispensare in voto continentiæ solemnizato per suscepti-
31 nem Ordinis Sacri, quam sententiam sequuntur ex Canonistis Joannes Andreas in regula *Semel Deo in Mercurial.* Bellamera in capite *Sunt quidam* 25. *quæstione* 1. *in* 3. *quæstione.* glossa & Hostiensis in capite *Rursus qui Clericis vel voventibus*, Joannes Andreas & Anchar in capite unico *de voto, lib.* 6. & est communis opinio, ut testatur Stephanus de Gajetan. in repetitione, capite *Ad limina* 3. *quæstione* 1. *in quæstione* 194. *num.* 464. *& sequentibus* quam latè tuetur Navarr. *cons.* 37. incipienti Peto 1. *num.* 6. *de voto.* Idèoque olim Sacerdotes veteris testamenti contrahebant, capite *Tenere* 31. *distinct.* & hodiè Græci non tenentur continere, quia legem Canonicam hac in parte non susceperunt, capite *Nicæna*, capite *Quoniam* & capite *Aliter*, *eodem distinctione*, capite *cùm olim de*
32 *Clericis conjugatis* & notatur in capite *Diaconi* 28. *dist.* quod nullam habet dubitationem quoad Subdiaconos; nam eis licuit habere uxores usque ad tempora Gregorii I. ut patet in capite 1. 31. *dist.* ubi cùm olim promoverentur Subdiaconi non promissâ continentia & licitè uterentur uxoribus & Benencius; & Pelagius Papa posteà edidisset Constitutionem in qua præcisè prohibuit ne Subdiaconi suis uxoribus commiscerentur: Gregorius illius Successor revocavit illam Constitutionem tanquam iniquam; statuitque ut Subdiaconi qui tunc erant, inviti non cogerentur; ac in futurum nemo promoveretur, nisi continentiam voveret: quod refertur etiam in capite *Multorum* 27. *quæstione* 2. & notat glossa 1. in dicto capite *Diaconi* 28. *dist.* Ad idem textus in capite *Mirowar de servus non ordinandis*, cujus hæc sunt verba: licèt Subdiaconatus Sacer Ordo non reputaretur in Ecclesia primitiva: tamen à Constitutione Gregorii atque Urbani secundum moderna tempora Sacer gradus esse, minime dubitatur: habetur in capite *Nullus* 60. *dist.* & refertur in capite *A multis, de ætate & qualitate*: *quamobrem* cùm Ordo Subdiaconatûs & Matrimonium essentialiter non sint opposita; sed ex Constitutione Ecclesiæ tantùm: hinc sequitur, ut sublato Constitutionis impedimento, per dispensationem Pontificis: Subdiaconus qui Matrimonium legitimè contraxit, adhuc sit immunis à potestate sæculari sicuti erat ante Matrimonium, tam Ordinatione Divinâ, quàm *Si Imperator* ubi Tancred. & alii notant 96. *dist.* cap. *Quamquam de conjugis, lib.* 6. quàm ex Constitutione Ecclesiæ, ut in capite 1. 2. & cap. *Si diligenti de foro competenti* & in Concilio Tridentino, capite 20. *sessione* 25. plenè Rota *decisione* 10. incipiente *Utrùm valeat conjugendo Angli-*
34 *cana, de consuetudine in antiquis*; idque etiam si habitum & Tonsuram non deferat, quia Constitutio Bonifacii VIII in capite unico *de Clericis conjugatis, lib.* 6. & Decretum Tridentini Concilii, capite 6. *sessione* 23. non statuit nisi de Clericis conjugatis constitutis in minoribus, ut in dicto capite unico, notat Geminianus *in* 1. *notabili* & Covarruvias *pract. quæst. cap.* 31. *sub num.* 6. *vers. Quintò hinc apparet & cap.* 31. *in fine.*

Secundò Clerici in minoribus, licèt conjugati ideò fori privilegium retinent; quia Matrimonium contrahunt lege permittente; nec status conjugalis est incompatibilis cum Clericali, ut fusè probat Lapus *allegatione* 118. *per tot.* Covarruvias dicto capite 31. *num.* 7. & Clarus in praxi, §. finali, *quæst.*
35 36. *versiculo Quæro an Clericus.* Sed & Subdiaconus in vim Apostolicæ dispensationis legitimè contrahit, nec status conjugalis est incompatibilis cum Sacro Ordine, ut suprà ostendimus. Ergò & Subdiaconus licèt conjugatus retinet fori privilegium: sicuti videmus Milites Alcantaræ & Calatravæ, non ideò minus potiri privilegiis personarum Ecclesiasticarum quòd Matrimonium contrahant ex dispensatione Papæ, ut apud Navarrum in tractatu *de redditibus Ecclesiæ, quæst.* 1. *monitione* 55. *& sequenti & cons.* 10. *& 11. de regulis* & & Rota *decisione* 266. *num.* 5. *parte* 2. *diversf.* & de oblatis qui ante vel post oblationem Matrimonium contraxerunt; scripsi plenè in capite *Ut privilegia, numero* 28. *infrà de privilegiis.*

Ad hæc Beneficium fori concessum est Clericis ratione ca-
36 racteris eiusdem indelebiliter impressi in ipsa Ordinum susceptione. Joannes Andreas in dicto capite unico, *num.* 3. & Geminianus ibidem, §. 1. *paulò ante finem, num.* 7. *in princ. versiculo Nam illud est privilegium*, Præpositus in capite 1. *sub num.* 3. *in ultimis verbis & num.* 5. 11. *quæst.* 1. Oldrad. *cons.* 83. *num.* 5. Sed per Matrimonium subsequens, caracter impressus non deletur, ut notat Abbas in capite *Joannes* in 2. *notabili de Clericis conjugatis* & est Catholica veritas, ut in Concilio Florentino in Decreto Fidei, §. *Quintò* & in Tridentino, *sessione* 7. *de Sacramentis*, *Canone* 9. Ergò nec fori privilegium tollitur. Et quamvis neque per degradationem deleatur caracter; & tamen Clericus degradatus subjiciatur seculari districtioni, capite 2. ubi glossa finalis *de pœna, lib.* 6. id tamen specialiter statutum est in pœnam Clericorum enormiter delinquentium, capite *Ad abolendam de hæreticis*, cap. *Super eo* & cap. *Accusatus eodem titulo, lib.* 6. cap. *Ad falsariorum de crimine falsi* & cap. *cùm ab homine de judic.* At Subdiaconus nihil peccat contrahendo, Pontifice, concedente, cap. *Qui peccat* 23. *quæst.* 4. cap. *Dixit* 14. *quæst.* 5. lege *Gracchus*, *cod. De adulteriis*, lege *Auxilium*, *ff. De minoribus.*

Ac demùm Græci conjugati in Sacris Ordinibus constituti 37
gaudent privilegio fori Ecclesiastici, ut tenet Joannes de Imola in capite *Nullus*, *numero* 3. *infrà de foro competenti* & Covarruvias, *practica*, *quæstione*, *capite* 31. *sub num.* 5. *versiculo Quâ ratione*, ubi improbat consuetudinem Anglorum apud quos Clerici conjugati, etiam in Sacris; coram Judice Seculari litigare cogantur; & refert eam improbasse etiam judices Rotæ *dec.* 840. *alias* 10. *de consuet. in antiq. & dec.* 2. *in antiquior.* Idemque probant autores omnes, qui censent hoc privilegium extendi etiam ad uxores Clericorum. Quod sensit gloss. in *c.* 2. 11. *q.* 1. Gemin. in *d. c. un.* §. *In cæteris num.* 7. & Franc. *sub num.* 6. *de Cler. conjugat. lib.* 6. Adb. in *cap.* 2. *num.* ibique Imol. & Felin. *num.* 3. *de foro compet.* Decian. *in tract. de crimin. tom* 1. *lib.* 4. *num.* 53. & est ratio; quia hoc de jure civili & communi est, ut uxor sequatur forum viri, *l. Cùm quædam puella, ff. de jurisdict. omn. judic. l. penult. & fin. Cod. De Imol. lib.* 10. Abb. & Felin. in *d. c.* 2. *de foro comp.* etiam circumscripto communi Clericorum privilegio secundum quod ex persona Clerici etiam familiaribus privilegia communicantur, *l.* 1. *&* 2. *Cod. De episc. & Cleric.* gloss. 1. in *cap. Clericum* 11. *qu.* 1. & sic corruit argumentum Franchi in *d. c. unic.* per illum textum in fin. ibi, *in cæteris* & ad argumenta, Joan. Andr. *in eod. cap. un.* respondet Abb. *in d. cap.* 2. Licèt cùm de hoc aliàs dubitatum esset, responsum fuerit non esse Sacræ Congregationis id decidere, sed quæstionem esse solvendam ex dispositione juris communis, ut scripsi plenè in *d. c.* 2. *à num.* 33. *usque ad num.* 46. Ergò eodem privilegio potiri debet etiam Subdiaconus Ecclesiæ Occidentalis, qui Matrimonium contraxit ex legitima dispensatione: nam Græci uxorati ideò retinent Clericale privilegium, quia cùm Orientalis Ecclesia vorum continentiæ non admiserit, *d. c. Cùm olim de Cler. conjugat. cap. aliter* 31. *dist.* & notatur *in c. Diaconi* 28. *dist.* usus Matrimonii non est illis interdictus. Quæ ratio viget etiam hoc casu, quia Subdiaconus propter Pontificis dispensationem solutus est voto continentiæ perinde ac si non vovisset, & legitimè utitur Matrimonio, ut initio diximus ex doctrina D. Thom. & aliorum.

Quare, quoad hanc primam dubitationem videtur respondendum, Matrimonium, ut proponitur contractum non obstare Subdiacono quominùs gaudeat exemptione à judicibus sæcularibus, & revera absurdum esset ut existens in sacris subjiceretur laicorum jurisdictioni ob Matrimonium contractum approbante Pontifice, cùm tamen ob quodcumque crimen quantumvis enorme, & irregularitatem irrogans fori privilegium non amittat ante actualem degradationem, & traditionem Curiæ sæculari, *c. Cùm non ab homin. de judic* ubi omnes notant, & tradit Clar. post alios in §. *fin. q.* 36. *vers. Successive quæro*, *& vers. Dixi etiam*: & pro hac sententia adducitur Navarr. *in dict. tract. de reddit. Eccles. monit.* 55. *num.* 10. ubi in factoribus ter-
38
minis docet, regularem solemniter professum, qui ex dispensatione Summi Pontificis Matrimonium contrahit, esse personam Ecclesiasticam, & gaudere privilegio fori. & Canonis. Pari enim passu ambulant quoad Clericale privilegium

Clericus & Professus, ut notat Joan. Andr. *in c. unic. num.* 19. *v. Et quæ dicta sunt de Clerico procedant in professo supra de oblat. ad rationc.*

39 Quoad secundam vero difficultatem Bonaguida, alias Boattinus Doctor antiquus in *c. 1. jur. eod.* opinatus est Sacerdotem, qui cum vidua Matrimonium contraxit esse omni Clericali privilegio nudatum ac posse per judicem secularem coerceri, & gloss. *ult. in c. Si Sacerdos. 34. dist.* dicit Subdiaconum qui secundam uxorem duxit de Jure communi, perdere privilegium Clericale; sed loquitur secundum illud tempus quo Subdiaconatus non existimabatur esse inter Sacros Ordines, ut illic notatur; & advertit Sotus *in 4. sententia, distinctione 23. quæst. 3. art. 3.* quod etiam tenlit Navarrus *cons. 3.* incipiente *Quidam ex illustrissimo jub num. 6.* ubi postquam dixit Pontificem posse cum Subdiacono dispensare, ut ducat uxorem: subdit immediate; dispensatus enim, ut contrahat Matrimonium, eo contracto & consummato: præterea cum vidua, potest justa bella gerere, milites ducere, sententiam sanguinis ferre &c. Et perinde ell ab Ecclesiastica potestate exemptus ac quilibet alius laicus conjugatus jure ipso communi id statuente. Quo loco Navarrus loquitur aperte de Subdiacono, cum quia de eo proxime egerat; tum quia verba illa *dispensatus ut contrahat Matrimonium*, non possunt congruè referri ad Clericum in minoribus, qui nulla eget dispensatione ad Matrimonium contrahendum. Jura tamen adducta a Navarro nempe c. 1. *de bigamis, lib. 6.* & alia alium habent intellectum, ut inferius dicetur. Hanc eamdem opinionem sequitur Sanchez *de Matrimonio, libro 8. disputatione 8. numero 11. versiculo: Quare hinc infero*; sed perfunctorie loquitur & nullam affert rationem vel auctoritatem. Ac demum idem censet Suarez adversus Anglos *lib. 9. cap. 28. num. 3.*

Verum huic sententiæ nemo adhæret ex antiquis & gravioribus scriptoribus: quia Constitutio Siricii Papæ relata in c. *Quisquis 84. dist.* & Gregorii X. in Concilio Lugdunensi edita, per quas bigami declarantur omni privilegio nudati & coercitioni fori secularis addicti ad Clericos sacris Ordinibus insignitos non pertinent, nec ad eos extenduntur, sed ad Clericos in minoribus tantùm, ut docet gloss. in *ver. Clericus in c. Quisquis*, cui adhærent ibi Archid. & Præpos. & gloss. in *cap. unic. in ver. Bigamos, de bigam. lib. 6.* atque ibidem Archid. Joan. Andr. Gemin. Franc. & alii omnes, Tiber. Decian. *tract. crimin. cap. 9. num.* 31. ubi propterea censent existentem in sacris, si de facto contrahat Matrimonium cum vidua, censeri quidem bigamum quoad inhabilitatem Ordinum per hoc cap. *& cap. Nuper supra eodem*; sed non quoad privationem privilegii Clericalis. Quod etiam tenent Host. & Joan. Andr. ambo *num.* 3. Collectar *in princ.* & Cardin. *in ult. col.* Addo Capell. Tholos. *dec.* 234. Joan. de Montaigne in *tr. de bigam. q. 5. effectu 4. sub num.* 15. *vers. Nono* & eumdem Navarr. *in tract. de reddit. Eccles. monit* 55. *num.* 13. Ratio differentiæ est, ut inquit Gemin. ibi *num.* 6. quia in minoribus constitutus sic contrahendo Matrimonium, cum ad sæculum redeat & non remaneat persona Ecclesiastica, privatur fori privilegio; sed constitutus in sacris cum propter characterem ordinis sacri non possit ad sæculum redire, nec desinere esse persona Ecclesiastica, retinet privilegium fori & Joan. de Fan. ibidem eamdem rationem assignans dicit non esse justum, nec æquum, ut constituti in sacris in pœnam bigamiæ exuantur privilegio Clericali, cùm jam religati divino obsequio ad laicalem statum redire non valeant. Sequitur J. de Montaigne *de bigam. q. 5. effec. 4. n. 24. in fin.* ubi affert cum Joan. de Fant. communiter transire omnes Doctores & Silvest. in *ver. Bigamia num.* 8. ubi reprobata opinione Boattini, atque aliis relatis, similiter testatur hanc esse magis communem & veriorem sententiam; quæ in casu speciali, de quo agitur, redditur clarior, quia Summus Pontifex in litteris dispensationis, multifariam ostendit hunc Subdiaconum non desinere esse de foro Ecclesiæ; illi enim indulsit ut posset absque metu irregularitatis esse judex in causis criminalibus, etiamsi sanguinis effusio, membrorum mutilatio, seu mors inde sequeretur. Rursus eidem reservavit pensionem Ecclesiasticam super Archidiaconatu, eumque obligavit ad recitationem officii Beatæ Mariæ Virginis. Quæ omnia necessariò supponunt eum esse personam Ecclesiasticam, quia laici non egent dispensatione pro judicio in causis Capitalibus ferendo, nec sunt capaces pensionis Ecclesiasticæ, ut est notissimum & ita resolutum in Sacra Congregatione Concilii pro Archidiacono Toletano ex unanimi Patrum sententia.

40 Tertiò quæro, an dispositio hujus Decretalis vendicet sibi locum in Clerico minorum Ordinum vel laico, qui cum vidua vel corrupta de facto propter aliquod impedimentum dirimens Matrimonium contraxit & eam cognovit, adeò ut exinde bigamiæ irregularitatem incurrat.

Ad partem negativam arguitur primò, quia irregularitas non inducitur, nisi in casibus à jure expressis, *c. Super eo, supra eodem* & dictum est supra à *num.* 7. At nullibi reperitur Jure cautum, ut Clericus minorum Ordinum vel laicus invalidè contrahens cum corrupta incurrat irregularitatem; cùm Jura, quæ contrahentibus de facto hanc pœnam infligunt, loquantur de Clericis ad sacros ordines promotis, ut inferius dicetur.

Secundò omnis bigamia, vel est vera vel interpretativa vel similitudinaria, secundum Speculat. in *tit. dispensat. §. Juxtà num.* 6. & fusius ostensum est supra *n.* 2. Hoc autem casu non adest bigamia vera, quia talis non contraxit validè cum duabus successivè, *cap. Acutius & cap. Deindè 26. dist.* neque interpretativa, quia non contraxit cum duabus invalidè vel cum una validè & cum alia invalidè, ut in *c. Nuper supra eod.* nec cum corrupta validè; ut in *c. Maritum 33. dist.* neque similitudinaria, quia non contraxit de facto cum unica & virgine *Quotquot 27. q. 1.* & ita per hæc fundamenta concludit Navarr. *cons. 1.* quod incipit, *Quidam laicus hoc tit.* & idem firmat in *Man. c. 27. n.* 195. ubi etiam testatur sic nuper conclusum fuisse in sacra Pœnitentiaria, & eidem sententiæ, postea adhæserunt Gregor. de Valen. in 4. *par. disp. 7. qu. 19. punct. 3. in prima specie irregularitatis*, & Sanch. alios recentiores adducens *de Matrimon. disp. 84. num.* 11. Et tenendo hanc partem non obstat secundum Navarr. hæc Decretalis, quia non loquitur de Clerico minorum Ordinum, sed de Subdiacono qui per susceptionem sacri Ordinis Subdiaconatus obligatur voto solemni quo contraxit spirituale Matrimonium cum Christo, ut *c. A multis supra de ætat. & qual.* junctò *c. unico de voto lib. 6.* undè postea contrahendo licèt de facto, aliud Matrimonium carnale, Bigamiæ pœnam incurrit, ut *hic.* Quæ ratio non viget in Clerico minorum ordinum vel laico: qui priùs nullum spirituale conjugium contraxit ut palam est. Undè meritò Innoc. in *cap. Nuper supr. eod.* exponit illud verbum, *Clericis*, id est, in Sacro Ordine constitutis: quasi per hoc sentiat illam Decretalem non habere locum in Clericis minorum ordinum, & eodem modo respondetur ad quæst 1. *infrà, qui Cler. vel voven.* & ad caput *Sane Sacerdotes de Clericis conjugat.* 1. Illud enim loquitur de Diacono; hoc verò de Presbiteris qui post contractas nuptias Spirituales contraxerunt: licèt invalidè, alias 41 carnales.

Ad contrariam partem inducitur textus hic qui non fundat se in ratione illa, quòd Subdiaconus per Sacri Ordinis susceptionem contraxerit Spirituale Matrimonium cum Christo, ut putavit Navarrus; alias enim Subdiaconus incurreret pœnam de qua hic: etiam contrahendo cum unica & virgine; nam & eo casu vigeret illa ratio, quòd priùs contraxisset nuptias Spirituales & deindè carnales; & tamen Doctores communiter intelligunt Subdiaconum in hanc pœnam non incidere contrahendo cum vidua, nisi illa sit corrupta: supplentes verbum *viduam*: scilicet *& corruptam*, ne sit contra caput *Sane, ille secundò de Clericis conjugatis*, pro ut hic supplent Abbas Antiquus, Hostiensis, Joannes Andreæ, Bellamera & Cardinalis omnes in principio in verbo *Viduam* & Butrius, *num.* 8. Quin imò hic textus si sedulò expendatur: potiùs excludit rationem binarum nuptiarum; nam cùm dicat hunc Subdiaconum incidere in pœnam bigamiæ, non propter Sacramenti defectum: utique per hoc excludit rationem duplicis Conjugii, Spiritualis & carnalis: quæ inducit defectum Sacramenti, cùm perimat significationem conjunctionis & unitatis Christi cum Ecclesia, secundum ea quæ dicta sunt suprà, *num.* 13. Vera igitur ratio est quæ exprimitur in textu videlicet propter affectum intentionis cum opere subsecuto, quia quantùm in se fuit: Matrimonium contraxit & consummavit, ut hic & in capite *Nuper supra eodem.* Hæc autem ratio æque viget in Clerico minorum Ordinum, vel laico, qui invalidè contrahit propter impedimentum dirimens, atque in Subdiacono, cùm in utroque adest affectus conjugii hic ponderatus: nam in Matrimoniis contrahendis non juris effectus, sed animi destinatio attenditur, ut legitur in *d. c. Nuper*, & in maleficiis spectatur voluntas, non exitus, *cap. ult. 48. dist. l. Drous ff. ad leg. Cornel. de Sicar. & l. Servo, C. eod.* secundum Innoc. *in dict. c. Nuper num.* 2. & Host. *num.* 5. Ergò quamvis textus loquatur de Subdiacono; tamen vendicat sibi locum etiam in Clericis inferioribus, & laicis qui sub dicta ratione includuntur; nam ubi ratio legis, vel Canonis est amplior, vel generalior dicto, seu dispositio, tunc ad ampliationem rationis extenditur ipsa dispositio text. est in *l. Regula, §. fin.* & ibi Bart. & Bald. notant, *ff. de jur. & facti. ignor.* & hoc pro regula constituunt Cardin. in Clem. 1. *num.* 18. *de elect.* Abb. in *cap. Sicut circa finem de testib.* Corsett. *singul. suo* 23. *& singul.* 218. Everar. *in sua centuria legali in loco à ratione legis larga.* & passim Doctores. Quæ regula procedit etiamsi materia sit exorbitans, & pœnalis, ut est gloss. *notab. in dict. Clem. 1. in ver. Eligatur de elect.* Item gloss. *in cap. Cupientes, §. Denique in ver. Instructas eod. tit.* & tradunt Gemin. *cons. 37. Dubitatur de duobus num. 6. vers. Item licet constitutio*, Petr. de Anchar. *cons. 34. Ista allegata num.* 4. & Cravett. *cons. 227.* Jaffredus Regis.

num. 45. *& 6.* Et ex hoc tollitur primum fundamentum contrariæ sententiæ, quod pœna irregularitatis non sit inducenda, nisi in casibus à Jure expressis, quoniam casus, de quo agitur, satis dicitur expressus in Jure, cum includatur sub generali ratione expressa in hoc *cap. Ita notabiliter* dicit gloss. prælleg. in *d. c. Cupientes, §. Denique in ver.* 43 *Instructas.* & Paul. de Castr. *cons.* 441. *Pro declaratione n. 6. vers. Item cujus tacitus à statuto videtur expressus lib. 1.* nam ut ait Calder. *cons. 1. Ut lit. pender.* ubi locum habet legis ratio, circa id prodita dici debet lex, & secundùm Bald. *cons.* 384. *Statuto Civitatis col. 2. lib. 5.* quæ sunt ejusdem rationis includuntur sub dispositione ex significatione, id est, tanquam expressa propriè, non tacitè, 44 & sequitur Craveta, plura cumulans *cons.* 183. *Regula n.* 3.

Secundò ad hanc partem inducitur textus in *cap. Nuper supra eodem*, ubi qui de facto secundam uxorem accepit, bigamiæ pœnam incurrit, licèt bigamus non sit. Qui textus loquitur de Clerico in Sacris Ordinibus constituto, & tamen procedit etiam in Clerico minorum Ordinum, & in laico, qui contraxit secundùm Matrimonium de facto propter quodcumque impedimentum dirimens, ut tenet ibi Host. *numero* 4. in verbo *Clericis*: qui expresè ponit exemplum in Clerico minorum Ordinum, qui contraxit secundum Matrimonium de facto cum consanguinea vel affine: se consentiunt ibi Jo. Andr. Card. Butr. & omnes, & in non Clerico Sil veit. *in Bigam. n.* 7. *v.* Et *Similiter.* & fatetur Navar. *in prælleg. cons. 1. n.* 8. Ergò eodem modò textus noster, quamvis loquatur de Subdiacono, tamen includit etiam Clericum minorum Ordinum, & laicum qui contraxit cum vidua, vel corrupta de facto propter impedimentum consanguinitatis, vel affinitatis, vel aliud simile, arg. *cap. 2. supra de transl. Episcopi.* Et stringitur argumentum, quia textus decidit tales non esse bigamos, sed bigamiæ pœnam incurrere propter affectum intentionis cum opere subsecuto. Cum ergò hos casus nectat eadem ratio, quoad juris dispositionem non sunt separandi: textus in *l. Illud*, & ibi Oldrad. *ff. ad leg. Aquil.* & notat. Bald. in *l. De quibus ff. De legibus*, ait enim: Ubi est eadem ratio in pluribus casibus, non per extensionem, sed sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio diversas species. Quod Baldi dictum pro eleganti referunt & sequuntur Paul. de Castr. *d. cons.* 441. *num. 6. ad fin. lib. 1.* & Cravet. *d. cons.* 173. *num.* 3. Et hinc patet responsio ad autoritatem Innocentii in *d. c. Nuper.* Ipse enim exponit verbum, *Clericis*, id est, in sacris constitutis, quia textus de illis loquitur non ad exclusionem inferiorum Clericorum, sed in quantùm ordo sacer est impedimentum dirimens Matrimonium: Undè ex quocumque capite proveniat impedimentum dirimens sive in Clerico, sive in laico, procedit illa decisio secundùm omnes.

Tertiò ad idem arguitur, quia contrahens cum duabus successivè & semel contrahens cum corruptâ in omnibus æquiparantur ubi Matrimonium est validum, *cap. De bigamis supra eodem*, & latè ostensum est suprà *in 2. notab.* Ergò eodem modo æquiparantur oppositum in opposito, ut *l. Si ex toto, ff. De legat. 1. leg. 3. §. fin. lege 4. & l. Legata in fin. ff. De adimen. legat.* & contrariorum eadem sit disciplina, ut *l. 1. ff. De his qui sunt sui: vel alien. jur. cum. sim.*

Sed contrahens nulliter, & de facto cum duabus incurrit pœnam bigamiæ, etiamsi fit Clericus in minoribus, aut laicus, ut supra proximè ostensum est. Ergò eamdem pœnam incurrit Clericus vel laicus contrahens nulliter cum vidua vel corrupta: & revera negari non potest, quin isti duo casus æquiparentur conjungendo decisionem *dict. cap. Nuper*, cùm decissione textûs nostri. Et per hoc patet responsio ad secundum fundamentum Navarri, quòd talis non sit bigamus verè, nec interpretativè, nec similitudinariè: nos enim dicimus contrahentem cum vidua de facto sive propter impedimentum Ordinis sacri, sive propter quodcumque aliud impedimentum fieri bigamum interpretativè per hoc cap. Sicut efficitur talis, qui contrahit cum secunda de facto: & sic diviso illa trimembris non est integra, quia in secundo membro interpretativæ omittitur hæc species, quæ incurritur propter Matrimonium quomodòliber contractum de facto cum vidua vel corrupta. 45

Ultimò ad hanc partem inducitur rhetorica Joan Andr. in dicto capite *Nuper num.* 5. ubi regulam generalem constituit his verbis: *Quumodocumque non teneat Matrimonium conjunctitate, affinitate, voto vel alia quacumque de causa, si de jure contractum induceret bigamum, contractum de facto copulâ subsecutâ inducit pœnam bigamiæ & infrà: Satis est enim quod habuerit affectum conjugii & iste affectus hic attenditur, ut dixi suprà post Innocent. Sicut ergò publica honestas inducitur ex Matrimonio, quod non tenet, dummodò teneat ex consensu, de sponsal. cap. unic. lib. 6. sic ex tali Matrimonio conjummato inducitur bigamia.* Hæc ille. Et eamdem regulam ante ipsum posuit *ibid.* Host. *n. 4. in ver. Clericis* & eam sequuntur Collect. *num.* 3. Butr. *num.* 8. Cardin. in *6. notab.* Anchar. in 3. *notab.* & Joan. de Anan. *num.* 2. Sed Matrimonium de jure contractum cum vidua vel corrupta inducit bigamiam etiam in Clerico minorum Ordinum & in laico, ut *cap. Si quis viduam 1. & 2. 34. dist. c. Quisquis 82. dist. & c. Maritum 33. dist.* Ergò contractum de facto etiam in talibus inducit pœnam bigamiæ.

Et hanc sententiam sequuntur Domini de Rota *decis. 1. de bigam. in nov.* ubi articulo de mandato Papæ maturè discusso unanimiter resolvunt Clericum minorum Ordinum, qui de facto contraxit cum vidua, esse bigamum interpretativè & egere dispensatione Apostolica; subesse tamen justam causam dispensandi, quia ille Clericus ignoravit impedimentum & postea Matrimonio divortiato, bonâ fide intravit religionem & promotus fuit ad omnes sacros Ordines & ita Urbanus VI. dispensavit propter illam decisionem, ut ibi refertur. Quamobrem sententiæ S. Pœnitentiariæ opponitur sententia Papæ, qui dispensando utique probavit tales contrahere irregularitatem bigamiæ & egere dispensatione Apostolica. Eidem sententiæ adhæserunt in *Summa hujus tit.* Goffr. & Host. *num.* 3. §. *Quæ sunt species, vers. Quarto*, Albert. *in Diction. litteræ B. in ver. Bigamia in fin.* Alten. *in Summa 2. par. lib. 6. tit. 7. art. unic. quæst.* 2. Montaign. *de bigam. q. 6. num.* 2. *vers. Quarto* & ex Theologis Richard *in 4. dist. 27. art. 4. q. 3. in corpore & ad primum* & Petr. de Palud. *ibid. quæst. 4. art. 4. num. 28. & dist. 38. art. 5. conclus. 2. in fin. num.* 34. Et est communis omnium sententia, ut testatur Covarr. in Clem. *Si Furiosus par. 1. §. 2. num. 2. vers. Secundò & tertiò de homicid.*